

**Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2024

Vojtěch Kudela

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

**Lexikální prostředky v titulcích
českých online deníků porušující
zásady informační kvality**

Vojtěch Kudela

Katedra mediálních a kulturních studií a žurnalistky

Vedoucí práce: Mgr. Viktor Jílek PhD.

Studijní program: Žurnalistika

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Lexikální prostředky v titulcích českých online deníků porušující zásady informační kvality* vypracoval samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum:

.....

Podpis

Rád bych touto cestou vyjádřil poděkování Mgr. Viktoru Jílkovi, Ph.D., za jeho cenné rady, vstřícnost a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěl poděkovat rodině a blízkým přátelům za podporu po celou dobu mého studia.

Anotace

Tato práce se zabývá analýzou jazykových prostředků s potenciálem porušit koncept informační kvality ve zpravodajství. Práce je zaměřena na jazykovou analýzu titulků ve zpravodajských online serverech. Je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se zabývá koncepty zpravodajství, objektivity a informační kvality. V této části je rovněž vytvořena ověřená taxonomie prostředků lexikální roviny jazyka, které mají potenciál porušit informační kvalitu ve zpravodajství. V praktické části je na základě této taxonomie vytvořena analýza, zkoumající reprezentativní vzorek titulků ve zpravodajských online denících. Hlavním cílem této práce je identifikovat jazykově příznakové jednotky v jednotlivých online denících a následně je vyhodnotit, porovnat a interpretovat.

Klíčová slova

Informační kvalita, zpravodajství, objektivita, jazyková analýza, titulek, online deníky, žurnalistika

Abstract

This thesis focuses on the analysis of linguistic means with the potential to violate the concept of information quality in news reporting. The work focuses on the linguistic analysis of headlines in czech online news sites. It is divided into theoretical and practical part. The theoretical part deals with the concepts of news coverage, objectivity and information quality. This part also develops a verified taxonomy of linguistic means in lexical level of language, that have the potential to violate information quality in news coverage. In the practical part, an analysis based on this taxonomy is developed, examining a representative sample of headlines in czech online news sites. The main aim of this work is to identify the linguistically symptomatic units in each online daily newspaper and then to evaluate, compare and interpret them.

Keywords

Information quality, news, objectivity, linguistic analysis, headline, news sites, journalism

Obsah

Úvod	9
1 Zpravodajství	12
1.1 Normativní požadavky na kvalitu zpravodajství	13
2 Koncept informační kvality	15
2.1 Faktor faktičnosti.....	16
2.2 Faktor nestrannosti	16
3 Novinový titulek	18
4 Lexikální vrstva z pohledu zásad informační kvality	19
4.1 FAKTOR FAKTIČNOSTI – ASPEKT PRAVDIVOSTI	19
4.1.1 Kritérium přesnosti vyjádření	20
4.1.1.1 Nepřesnost pojmenování spojená s obecností obsahu pojmu.....	20
4.1.1.2 Pojmenování neurčitá	24
4.1.1.3 Zástupná pojmenování	29
4.1.1.4 Nepřesnost v důsledku chybné volby lexikální jednotky	32
4.1.2 Kritérium absence hodnocení	33
4.1.2.1 Hodnotící lexikální jednotky	33
4.1.2.2 Hodnocení v důsledku nenáležitého užití lexikální jednotky	34
4.1.2.3 Hodnocení v důsledku přítomnosti sému intenzity.....	35
4.1.2.4 Hodnotící charakter frazeologismů.....	36
4.1.2.5 Hodnotící expresiva	37
4.2 FAKTOR FAKTIČNOSTI – ASPEKT INFORMATIVNOSTI	38
4.2.1 Lexikum s časovým příznakem	39
4.2.1.1 Archaismy a historismy	39
4.2.1.2 Neologismy	40
4.2.2 Knižní lexikum	43
4.2.3 Terminologické jednotky	44
4.2.4 Lexikum s územním a sociálním příznakem	45
4.2.5 Zkratky, zkrácená a zkratková slova	46
4.2.6 Internacionalismy	48
4.2.7 Lexikalizovaná sousloví, lexikalizované frazeologismy a idiomy	48
4.2.8 Prostá chyba při volbě lexikální jednotky	49

4.3 FAKTOR NESTRANNOSTI – ASPEKT NEUTRALITY	49
4.3.1 Prostředky stylově aktivní – aktualizace	50
4.3.1.1 Expresivní lexikální jednotky	51
4.3.2 Výrazově nápadné aktualizací jednotky	55
4.3.2.1 Lexikum se stylovým příznakem	55
4.3.2.2 Lexikum s časovým příznakem	60
4.3.2.3 Výrazově nápadná zástupná pojmenování polysémií a frazeologická	60
5 Seznam prostředků lexikální vrstvy s potenciálem porušit informační kvalitu...	63
6 Stručná charakteristika zkoumaných online deníků	65
6.1 Seznam Zprávy	65
6.2 iDNES.cz	65
6.3 ČT24	65
6.4 iROZHLAS.cz	66
7 Metodika analýzy	67
8 Výsledky analyzovaných lexikálních jevů porušující zásady informační kvality	69
8.1 Lexikální jednotky porušující aspekt pravdivosti.....	69
8.2 Lexikální jednotky porušující aspekt informativnosti	72
8.3 Lexikální jednotky porušující aspekt neutrality	74
Závěr.....	78
Seznam použitých pramenů a literatury	80
Seznam tabulek.....	83
Seznam obrázků	84
Seznam zkratk	85

Úvod

Zpravodajství v médiích je neodmyslitelnou součástí každodenního života člověka ve společnosti. Je rovněž základním a zásadním zprostředkovatelem informací a plní tak důležitou úlohu v rámci společnosti. Jestliže chce tuto úlohu plnit, mělo by dodržovat určité stanovené zásady objektivitu. Normativním konceptem, který se zabývá standardizací těchto pravidel ve zpravodajství je informační kvalita zpravodajství. Ta stanovuje určitá kritéria, která musí média pro její dodržení splňovat. Základními kritérii objektivitu zpravodajství je věcná správnost, úplnost, nestrannost a vyváženost.

Prvním textem, ať už v tištěném, či online zpravodajství, který příjemce obsahu vnímá v rámci zpravodajského sdělení, je titulek. Ten slouží nejen jako informativní text, nýbrž i jako jakýsi poutač, podle kterého se příjemce rozhodne, zda si přečte i rozšiřující informace zpravodajského textu, nebo ne. Toho média využívají a titulky tvoří tak, aby vypadaly co nejatraktivněji. U titulků, stejně jako u samotných textů, je ale neméně důležité, aby splňovaly kritéria informační kvality. To se autorům žurnalistických textů, ve snaze zaujmout příjemce, často nedaří. Do titulků vkládají jazykové prostředky, které mají potenciál informační kvalitu porušovat.

Cílem této práce bude pomocí analýzy zpravodajských titulků vybraných českých online deníků upozorovat, u kterých z nich dochází k porušování informační kvality a objektivitu nejčastěji. Rovněž je našim cílem poukázat na problematiku informační kvality. Informační kvalitu ve zpravodajství můžeme zkoumat ve všech rovinách jazyka. Na základě předvýzkumu zpravodajských titulků jsme zjistili, že nejpočetněji zastoupené jazykové prostředky, které porušují informační kvalitu v titulcích českých online deníků, jsou z jazykové roviny lexikální. V rámci práce tak bude zkoumána pouze rovina lexikální a všechny její součásti.

Online sféru žurnalistiky jsme vybrali záměrně. V dnešní době má přístup k internetu takřka každý a čím dál více příjemců zpravodajských sdělení přechází z tištěného do online prostoru. Zároveň mají online deníky ekonomickou incentivu v podobě zisků z prokliků na jednotlivých žurnalistických textech. Pokud je titulek

dostatečně atraktivní, příjemci obsahu stačí, aby odkaz rozklikl a dále už nemusel na stránce zůstat.

Konkrétní zkoumaná média jsme vybrali podle kategorií, do kterých lze česká média rozdělit. Jsou to média komerční/soukromá a média veřejné služby. Záměrně jsme vynechali specifický typ deníků, a sice bulvární. Jako zástupci populárních komerčních médií byly vybrány dva servery – **seznamzpravy.cz**, který se během posledních let vyšplhal na první příčku nejčtenějších online deníků u nás. Druhým komerčním online deníkem jsme zvolili deník **idnes.cz**. V průzkumu čtenosti médií za rok 2022 se umístil na třetí příčce za druhým **novinky.cz**.¹ Dali jsme **idnes.cz** přednost před serverem **novinky.cz** záměrně. Oba nejčtenější online deníky (Seznam Zprávy a Novinky) spadají pod stejného vydavatele (Seznam.cz), což může vyvolávat podobné, či stejné nároky vydavatele na kritéria vytváření obsahu sdělení, včetně struktury titulků. Druhým nejnavštěvovanějším provozovatelem internetového zpravodajství je Mediální skupina MAFRA, pod kterou spadá právě server **idnes.cz**. Média veřejné služby budou analogicky zastupovat dva servery z této kategorie, a sice **ct24.ceskatelevize.cz** a **irozhlas.cz**. U všech čtyřech zmíněných online deníků budeme zkoumat rubriku domácího a světového zpravodajství, neboť toto jsou každodenně, co se obsahu týče, nejnaplněnější rubriky.

Bakalářská práce se bude skládat z části teoretické a praktické. V rámci teoretické části vymezíme pomocí kompilace odborné literatury problematiku zásad informační kvality a objektivity v lexikální rovině. Následně vytvoříme taxonomii jazykových prostředků, které mají potenciál porušit normativní zásady informační kvality. Taxonomie lexikálních prostředků bude vycházet z publikace *Jazykové prostředky s potenciálem porušit normu mediálního zpravodajství* (Jílek, Bednaříková a kol. 2015), jejíž výzkum byl již ověřen v jiných vědeckých publikacích a stal se standardizovaným.

V druhé, praktické části, budou blíže představeny a uvedeny do kontextu konkrétní sledované zpravodajské online deníky. V další části bude představena

¹ Výsledky dat měření – NetMonitor [online]. [cit. 2022-06-19]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2023/01/nejsilnejsi-na-internetu-byl-loni-seznam-ovladl-i-zpravodajske-weby/>

metodika použita při analýze mediálních obsahů. Podle taxonomie vytvořené v teoretické části následně analyzujeme všechny aspekty informační kvality v lexikální rovině. Výsledky analýzy následně vepíšeme do přehledných tabulek. Z poznatků každého z aspektů následně provedeme dílčí shrnutí. Výsledkem analýzy bude srovnání jednotlivých zkoumaných deníků. Dokážeme identifikovat a upozornit, který deník a v jaké míře porušuje zásady informační kvality. V rámci analýzy textů titulků bude zaznamenán celkový počet zkoumaných jazykových prostředků, stejně jako jejich průměrný výskyt. Jelikož jsou titulky ve zkoumaných denících různě dlouhé, vytvořili jsme, za účelem vysledování průměrného výskytu, hypotetické texty. Pro každý z deníků jsme vytvořili šest hypotetických textů pokrývajících každý den ze týdenního výzkumného vzorku. Výjimkou budou víkendové texty. Pro svůj krátký rozsah, byla sobota a neděle analyzována jako jeden den.

1 Zpravodajství

Zpravodajství je mediální žánr s vysokým statutem, jehož proklamovaná objektivita a nezávislost na politických nebo vládních institucích je považována za základ fungování každé demokracie.² Z technického hlediska se pak jedná o vědomou novinářskou činnost i konkrétní, viditelný a slyšitelný výsledek této činnosti, která se manifestuje v obsahu novin, časopisů, rozhlasu, televize i nových médií. Úkolem zpravodajství vyhledává a shromažďuje informace o událostech, které následně třídí, selektuje, interpretuje a prostřednictvím médií předává mediálním konzumentům.³

Zásadami kvalitního zpravodajství je poskytovat informace přesné, vyvážené, jasné a srozumitelné, vybrané pečlivě, prezentované nestranně a ověřené přinejmenším ze dvou na sobě nezávislých zdrojů. Na rozdíl od publicistiky se zde nesmí objevit novinářův názor, nýbrž pouze tlumočení faktů a uvádění věcí do souvislostí.⁴

Úkolem mediálních zpravodajských institucí je informovat o aktuálních událostech. Při snaze o dodržení aktuálnosti vznikají tzv. produkční limity sdělení. Na autory zpravodajských sdělení je vytvářen tlak produkčního času, během kterého událost zaznamenají, vybírají a kdy musí sdělení zveřejnit. Kromě tlaku produkčního času se autoři setkávají s tlakem prostoru, který dostanou k dispozici pro svůj text. Takový prostor se může v průběhu produkce změnit z vůle mediální instituce.⁵ Autoři sdělení si v takových situacích pomáhají ustálenými mechanismy a schémata. Taková schematizace se označuje jako modelovost, standardizovanost a automatizace sdělení.⁶

Naproti automatizace stojí aktualizace sdělení. Aktualizaci můžeme charakterizovat jako cílevědomé porušení modelovosti a výrazové ozvláštnění sdělení s cílem

² Trampota 2006

³ Osvaldová 2020

⁴ Tamtéž

⁵ Bednaříková, Jílek a kol. 2015

⁶ Jílek 2009

upoutat a aktivizovat pozornost příjemce, zatraktivnit text, vložit do projevu emocionalitu a odhalit postoj autora k tématu.⁷

1.1 Normativní požadavky na kvalitu zpravodajství

V rámci každé společnosti existují představy o tom, jakým způsobem by mělo zpravodajství fungovat a jak by měly být zpravodajské příběhy vystavěny.⁸ Takové představy můžeme označit jako normativní požadavky zpravodajství. Vycházejí ze skutečnosti, že zpravodajství je mnohdy jediným zdrojem informací o aktuálních událostech, které si příjemci zpráv často nemohou ověřit svou bezprostřední zkušeností. Normativní požadavky jsou uplatňovány na více úrovních. Mohou být upraveny interně pomocí kodexů mediálních institucí, nebo regulovány legislativně.⁹

Do konfliktu s normativními požadavky vstupuje vliv ekonomických vztahů. Zprávy se stávají zbožím, které je předmětem směny na trhu informací a jejich podoba se tak mění pod vlivem ekonomických vztahů a vazeb. U mediálních institucí tak vzniká zájem o dosažení velké prodejnosti, čtenosti, či sledovanosti, což ovlivňuje množství a cenu zadané reklamy. Využívání aktivizačních prostředků ze strany mediálních institucí pak na příjemce působí jako persvazivní, nebo získávací faktor, který do sdělení vnáší jinou než informativní intenci.¹⁰

Jedním z nejvíce artikulovaných normativních požadavků na zpravodajství je objektivita, kterou může recipient po médiu vyžadovat. Na rozdíl od základních principů legitimizujících fungování mediálních systémů (např. svoboda projevu) se netýkají podmínek fungování zpravodajství, ale jejich konkrétních projevů. Na objektivitu lze nahlížet dvojím přístupem. Přístup žurnalistické profese je založen na názoru, že objektivita je možná, prostřednictvím dodržení určitých novinářských postupů.¹¹

⁷ Jílek 2009

⁸ Trampota 2006

⁹ Tamtéž

¹⁰ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹¹ Trampota 2006

Z hlediska mediálních studií se pohled na objektivitu liší. Podle Tuchmanové, Fiskeho a dalších, je objektivita nedosažitelná, neboť vždy jsme nuceni realitu poznávat prostřednictvím nějakého subjektu, který se týká nás, nebo novináře, který se nám situaci snaží zprostředkovat.¹²

¹² Trampota 2006

2 Koncept informační kvality

Za předpokladu, že ve společnosti vznikají nároky na média a jejich nakládání s informacemi, je nutné zamezit, aby se nedostalo zpravodajství do rozporu s veřejným zájmem.¹³ Dodržování zpravodajských norem bývá často předmětem různých výzkumů a analýz. Z tohoto důvodu bylo zavedeno několik defínit a operacionalizací objektivit, které se právě ve zmíněných mediálních výzkumech používají. Za nejzásadnější rozpracování složek objektivit je považováno Westerstáhlovo pojetí informační kvality ve zpravodajství.¹⁴

Jörgen Westerstáhl vychází z předpokladu, že objektivita souvisí nejen s fakty, ale i s hodnotami, a že fakta tak mají i hodnotící důsledky. V jeho schématu rozlišuje dvě základní složky objektivit: faktičnost a nestrannost.

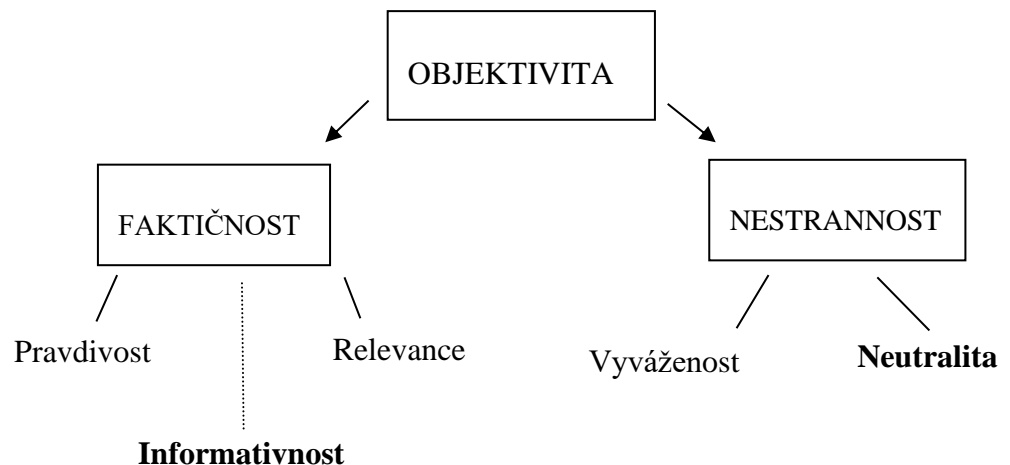

Schéma č. 1 - Kritéria objektivit podle Jörgena Westerstáhla

¹³ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹⁴ Trampota 2006

2.1 Faktor faktičnosti

Mezi aspekty vztahující se k faktičnosti řadíme relevanci, pravdivost a informativnost. Kritéria pravdivosti se týkají faktické, věcné správnosti výpovědi, její přesnosti a také úplnosti.¹⁵

Pravdivost se vztahuje k podobě informování o událostech a prohlášeních, které mohou být porovnány se zdroji. Pravdivosti lze dosáhnout pokud je sdělení přesné, úplné a bez komentářů autora.¹⁶

Informativnost vyžaduje, aby bylo sdělení zpracováno tak, aby jej mohl příjemce snadno zachytit, porozumět mu a pochopit jej. Jedná se v zásadě o srozumitelnost a přehlednost zpravodajského sdělení.¹⁷ Při porušování informativnosti dochází ke zužování spektra užívaných jednotek a vynechání méně častých prostředků. Za nevhodné se tak považují například frazeologismy, termíny, zkratky, internacionalismy, neologismy, historismy atd.¹⁸

2.2 Faktor nestrannosti

Druhým měřítkem objektivity nestrannost. Tu podmiňují dva dílčí aspekty. Na jedné straně je to aspekt vyváženosti, který se projevuje zakomponováním opozitních názorů a strukturováním informací ve sdělení.¹⁹

Významnější, v rámci porušování zásad informační kvality u zpravodajských titulků v lexikální vrstvě, je aspekt neutrality. Pro zachování neutrality se předpokládá především volba výrazově neutrálních jazykových prostředků. Měla by být vynechána přítomnost expresivity, cílového hodnocení, apelových, faktických, asociačních, nebo evokačních příznaků.²⁰

¹⁵ Trampota 2006

¹⁶ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹⁷ Tamtéž

¹⁸ Jílek 2009

¹⁹ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

²⁰ Tamtéž

Obecně lze jako porušení neutrality chápat přistoupení autora k jakémukoli subjektivnímu explicitnímu či implicitnímu hodnocení skutečnosti, vyjádření názoru, nebo vyvozování závěrů na základě usouvztažnění faktů. Tento jev se může také projevit jako porušení faktičnosti, konkrétně aspektu pravdivosti.²¹

²¹ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

3 Novinový titulek

Podle Srpové chápeme titulky jako ústřední rámcovou složku novinového textu, která se od něj odlišuje formální stránkou, i když s ním úzce souvisí po stránce obsahové.²² Titulky slouží jako osobitá a funkční součást žurnalistických textů všech jejich dílčích stylových sfér.²³

Titulky v žurnalistických textech plní roli poutače pro čtenáře. Jejich velikost také udává důležitost článků a dává periodiku grafickou úpravu.²⁴ Titulky bývají zpravidla aktuální, nové. Oceňuje se u nich konkrétnost, variabilita, novost vyjádření a již zmíněná persvaze neboli záměrné působení na čtenáře. Titulek je zároveň výkazem autorova kreativního přístupu k obsahu, cíli a funkci textu.²⁵

Kromě typografických omezení je jazyk titulků ovlivňován funkcemi, které má plnit. Podle Srpové, je primární funkcí informovat čtenáře. Titulky pomocí této funkce shrnují fakta vypsána do textu a v jedné až dvou větách je předkládají čtenáři. Sdělují hlavní myšlenku článku a informují čtenáře o jeho obsahu.²⁶

Dále můžeme uvést funkci atrakční, která má za úkol upoutat čtenáře a tím v něm vyvolat zájem si přečíst článek celý. Atraktivitu titulku může způsobit i hra se slovy, inherentní expresivita, nebo vložený humor.²⁷ Persvazivní nebo také agitační funkcí se snaží autor vyvolat ve čtenáři reakci. Snaží se o to pomocí používání tzv. „výzvových“ infinitivů. Ty vyjadřují potřebu ihned konat.²⁸

²² Srpová 1998

²³ Minářová 2011

²⁴ Bečka 1992

²⁵ Minářová 2011

²⁶ Srpová 1998

²⁷ Tamtéž

²⁸ Tamtéž

4 Lexikální vrstva z pohledu zásad informační kvality

Základním cílem zpravodajských sdělení by mělo být přenesení informací do jazykového znakového systému. Primární funkci, mezi systémovými jazykovými prostředky vnitřní lingvistiky a roviny textu, mají při označování skutečnosti jednotky lexikální, neboť se jedná o nejmenší plnovýznamové jazykové prostředky.²⁹ Z tohoto důvodu se náš výzkum zpravodajských titulků zabývá právě touto rovinou.

Jak jsme již zmínili výše, některé dílčí aspekty informační kvality souvisí s lexikální vrstvou více a některé méně nebo vůbec. Z faktoru faktičnosti se týká lexikálních prostředků aspekt informativnosti sdělení. Dále aspekt pravdivosti, z tohoto pak kritéria přesnosti vyjádření a absence hodnocení. Na druhé straně pak můžeme úplně vynechat aspekt relevance. Faktoru nestrannosti se v lexikální vrstvě týká aspekt neutrality, vynechaný dále zůstane aspekt vyváženosti.³⁰

V taxonomii vytvořené níže se zblízka zaměříme na jazykové prostředky, které mají potenciál porušit zásady informační kvality podle Jörgena Westerståhla v lexikální vrstvě a vytvoříme taxonomii relevantních jazykových prostředků. Ty se pak stanou předmětem analýzy ve výzkumné části. Budeme vycházet z taxonomie vytvořené v monografii Viktora Jílka (2015), která byla použita a ověřena i v jiných výzkumných textech. Jako příklad můžeme uvést monografie *Jazyk moderátorů Událostí* (Jílek a kol, 2016), nebo *Jazyková expresivita v hlavních zpravodajských relacích ČT, Nova, FTV Prima a TV Barrandov* (Jílek a kol., 2020).

4.1 FAKTOR FAKTIČNOSTI – ASPEKT PRAVDIVOSTI

„Pravdivosti lze dosáhnout, je-li zpráva přesná, úplná a žurnalista do ní (v rámci autorských úseků, netýká se citací a parafrází) nevkládá komentáře, hodnocení události, o níž informuje.“³¹

²⁹ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

³⁰ Tamtéž

³¹ Jílek, Bednaříková a kol. 2015, str.37

4.1.1 KRITÉRIUM PŘESNOSTI VYJÁDŘENÍ

Pokud se chce autor zpravodajského textu vyjádřit co nejobjektivněji, musí čtenáři poskytnout informaci přesně. Přesné by měly být jak místní údaje, tak časové údaje a autor musí zároveň přesně pojmenovat skutečnost.³² Lexikální prostředky zvolené v textu musí fungovat tak, aby jednotlivé sémý, naplňující obsah jejich pojmu, korelovaly beze zbytku s jednotlivými podstatami a určujícími znaky pojmenované skutečnosti.³³

Na druhé straně se objevují protichůdné tendence – vyjadřování neurčité, povšechné, nebo obecně shrnující. Čtenářům jsou prezentována zobecněná sdělení bez konkrétních údajů. Taková vyjádření se dají považovat v žurnalistice za vágní. Rovněž se tak dají označit lexikální jednotky užitá nepřesně v důsledku neznalosti jak věcné, tak sémantické, nebo chyby v označení.

4.1.1.1 Nepřesnost pojmenování spojená s obecností obsahu pojmu

4.1.1.1.1 Obecná pojmenování

Konkrétní pojmenovací jednotky označují skutečnost přesně ve stavu, v jakém je, přímo. Platí pravidlo, že čím větší je množství jednotlivých sémů, naplňujících podstatu pojmu, tím je pojem konkrétnější a tím zároveň přesnější. Stejně pravidlo platí i naopak. Čím menší je počet sémů, naplňujících podstatu pojmu, tím je pojem obecnější a tím se stává nepřesným.³⁴

Typickou vlastností obecných a zobecněných pojmů je rozšíření jejich kontextové použitelnosti (kolokability). Platí, že čím větší je kontextová použitelnost pojmů, tím více jsou neostré a tím vágní. Jediným způsobem, jak dosáhnout co nejkonkrétnějšího pojmenování skutečnosti je použití jedné nebo několika navazujících výpovědí, což je ale zároveň z hlediska jazyka značně neekonomické.³⁵

³² Minářová 2011

³³ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

³⁴ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

³⁵ Tamtéž

K jednotkám s obecným nebo neostrým obsahem pojmu patří pojmenovací jednotky abstraktní, které označují vztahy, stavy nebo vlastnosti. Nejvíce se abstraktnost objevuje u vztahů, a to konkrétně u příčinných (*příčina, podmínka, účel*) a modálních (*možnost, nutnost*). Dále se vyskytuje u vztahů prostorových a časových (*den, doba, podzim – místo, prostor, velikost*), vztahů hodnotících (*úcta, respekt, provinění*), vztahů kvantitativních (*počet, suma, tisíc*) a vztahů společenských (*svoboda, útisk*). U abstrakt stavů rozlišujeme například tělesné a duševní, nebo pojmoslovné termíny. Abstrakta vlastností se tvoří například od přídavných jmen (*moudrost, čistota*) anebo od slovesných kmenů a kořenů (*čtení – přečtení – čítání*).³⁶

Zastoupeny jsou v této skupině i polysémní zástupné pojmenovací jednotky, které vznikly přenosem abstraktního pojmenování (vyjadřujícího vlastnost, vztah, nebo stav) na další abstraktní denotát (*mladý, starý -> mládí, stáří*, ve smyslu mládí a staří lidé). Stejně tak se zde dají zařadit lexikalizované zástupné pojmenovací jednotky, které vznikly přenosem konkrétního pojmenování (*barva bordó – vínová barva*).³⁷

Příklady:

Seznam Zprávy (17.3.): „Proč žijí **mladí** v **nejistotě**? Nemohou se spolehnout na rady rodičů“

iDNES (14.3.): „O víkendu přijde mírné ochlazení a sprchne, **jarní** teploty ale potvrují dál“

ČT24 (13.3.): „Masakr sedmi izraelských dívek jordánským vojákem před lety šokoval. Vztahy zemí jsou v současnosti **chladné**“

iRozhlas (15.3.): „**Čirá** zkáza. Indianu a Ohio zasáhla **silná** bouře a zřejmě i tornádo, podle úřadů zemřeli dva lidé“

³⁶ Bečka 1992

³⁷ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

4.1.1.1.2 Pojmenování se zobecněným obsahem pojmu

Mezi nepřesná pojmenování řadíme rovněž pojmenovací jednotky se zobecněným obsahem pojmu. Patří sem termíny. Považujeme je za součást terminologických systémů konkrétních vědních oborů, jsou jednoznačné a přesné, splňují tedy požadavky na přesnost.³⁸

Každý termín podléhá definičnímu vymezení, jejich definiční rámce jsou komplexní a užívají další terminologické pojmy, ať už vyjádřených jednoslovnými nebo víceslovnými lexikálními jednotkami. Komplexnost definičního rámce terminologických pojmů představuje rozsáhlý počet sémů, které odrážejí jednotlivé znaky terminologického pojmu, což umožňuje vymezení obsahu sémému a jsou tak prostředkem zakotvení pojmu v rámci paradigmatu.³⁹

V žurnalistice platí zásada, že by terminologické pojmenovací jednotky měly být využívány pouze v nezbytných případech a navíc vždy s odpovídajícím vymezením obsahu pojmu. Pokud se ve zpravodajství uplatňuje bez vymezení, je nezbytné to chápat jako zobecnělý pojem s redukováným portfoliem sémů, naplňující obsah pojmu. V takovém případě je obsah pojmu používán v úmyslu základního slovníkového vymezení pojmového významu a použitá jednotka se tak stává nekorektní, vágní a ve zpravodajství navíc porušuje přesnost označení. Navíc se může v takovém případě jednat o hodnocení nebo persvazi.⁴⁰

Jílek uvádí jako příklad lexikální jednotku „*demokracie*“, k jejímuž terminologickému vymezení je užito základního definičního rámce, diachronních charakteristik a následně je jako hyperonymum vymezována v závislosti na vědní oblasti (historie, politologie, právo aj.) prostřednictvím hyponymních pojmenovacích jednotek konkrétní vědní oblasti (liberální, sociální, přímá, zastupitelská atd.) V takovém případě je obsah pojmu přesně vymezen, je jednoznačný.⁴¹

³⁸ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ Tamtéž

⁴¹ Tamtéž

Pokud je pojem „*demokracie*“ užitý jako neterminologický, je obsah pojmu redukován, je vymezen omezeným výčtem sémů, což se promítá na charakteristice slovníkového výkladu hesla: „1. *princip nadvlády většiny menšiny, vláda lidu*; 2. *způsob vedení a práce, při kterém je zaručena účast a vliv kolektivu*; 3. *sociální d.*“ (SSJČ online v.2011).⁴²

„V neterminologickém užití se pojem v důsledku redukce struktury sémů stává obecným, přesněji je zobecněný. Stanou-li se tyto lexikální jednotky v rámci slovo tvorby základovým slovem pro nově vzniklou lexikální jednotku (neterminologickou), dochází k přenosu zobecnělého obsahu pojmu.“⁴³ Autor se dopouští vytvoření významového odstínu na základě účelového posunu pojmového významu lexikální jednotky. V důsledku toho je konkretizovaná jednotka nepřesná a má hodnotící a persvazivní charakter.⁴⁴

Jako příklad uvádí Jílek označení „*fašista*“ ve spojení s vládními politickými subjekty působící na Ukrajině v roce 2014. V článku „*Ukrajina a znovuzrození fašismu*“⁴⁵ podle něj dochází ke zúžení pojmového významu vágní vazbou na výrazy „*proti-židovský, Štěpán Bandera*“. Kromě toho dochází také k manipulativnímu posunu pojmového významu užitím výrazů „*proti-ruský*“ a „*proti-imigrační*“.⁴⁶

Příklady:

iDNES (19.3): „*Koalice chce prosadit, že největší hrozbou je ruský teroristický režim*“

iRozhlas (11.3): „*Fiala v dubnu navštíví Bílý dům. Setkání se zaměří mimo jiné na bezpečnost a demokratické hodnoty*“

ČT24 (11.3): „*Volby v Portugalsku vyhrála opoziční Demokratická aliance. S posílenou krajní pravicí vládnout odmítá*“

⁴² Tamtéž

⁴³ Jílek, Bednaříková a kol. 2015 s.39

⁴⁴ Jílek, Bednaříková a kol.2015

⁴⁵ *Ukrajina a znovuzrození fašismu v Evropě* [online] [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: <https://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/3430-ukrajina-a-znovuzrozeni-fasismu-v-evrope/>

⁴⁶ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

4.1.1.1.3 Pojmenování zobecňující a individualizující

Lexikální jednotky mohou mít charakter nekonkrétních zobecňujících pojmenování. Stejně je tomu i u lexikálních jednotek s konkrétním obsahem pojmu. Ty nemusí být užity v jedinečné platnosti, nýbrž mohou být použity v platnosti zobecňující. Taková pojmenování neumožňují pojmenování jedinečných skutečností, jedná se tak o prostředky nepřesného pojmenování a jejich užití se ve zpravodajských textech je tudíž příznakové.⁴⁷

Monosémní či polysémní lexikální konkrétní jednotka může být užita v jedinečné platnosti (označující jednotlivosti) nebo ve zobecňující platnosti (označující třídu jednotlivostí). O použití rozhoduje bezprostřední kontext, jinými slovy propoziční určenost pojmového významu. Bezprostřední kontext chápeme jako akt propoziční neboli referenční či predikační, který na základě vzájemného vztahu lexikálních jednotek určí charakter pojmenování.⁴⁸

Příkladem jednotky užité v jedinečné (individualizující) platnosti je jednotka „*poslanec*“ ve formulaci: „*Poslanci projednali návrh zákona.*“ Naopak v příkladu s jednotkou „*volič*“ je ve formulaci „*poslanec by měl respektovat zájmy svého voliče*“ užito slovo „*volič*“ ve zobecňující platnosti. Jedná se o generalizovanou výpověď, vztahující se k třídě jednotlivců.

Příklady:

V analyzovaných textech jsme se s tímto jevem nesetkali. Příklady jsme uvedli výše.

4.1.1.2 Pojmenování neurčitá

Jílek uvádí pojmenovací jednotky označující jednotlivosti jako buď určité nebo neurčité (znamená to, že mají buď pojmový význam určitý, nebo neurčitý). Neurčitá pojmenování porušují přesnost vyjádření, jsou tedy vágní a ve zpravodajských textech je tak chápeme jako příznakové. Neurčitost rozdělujeme na inherentní a adherentní, která vyplývá z bezprostředního kontextu (propoziční

⁴⁷ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

⁴⁸ Tamtéž

určenosti významu). Dále můžeme neurčitost dělit na kvalitativní a kvantitativní. U kvalitativní se jedná o zkonkrétnění živých bytostí, předmětů, míst, dějů, vlastností a vztahů⁴⁹. Kvantitativní se „týká nekonkrétního vágního označení potenciálně většího, vyššího či menšího, nižšího či přibližně stejného množství, velikosti, rozsahu, míry živých bytostí, předmětů, míst, dějů, vlastností a vztahů.“⁵⁰ Jako poslední zde řadíme typ situační neurčitosti. Vyplývá z užití situačně nevhodného (široce kontextového) hyperonymního pojmenování.

Neurčitá pojmenování budou v rámci našeho výzkumu zkoumána jako celek.

4.1.1.2.1 Adherentní neurčitost

Adherentní neurčitost se vztahuje na označení živých bytostí. Jílek uvádí několik příkladů. U lexikální jednotky „*svědek*“ je přítomno individualizující pojmenování v platnosti určité ve formulaci „*na dotaz obhájce svědek nedokázal odpovědět*“. Určitost sdělení může podpořit například užití ukazovacích zájmen, například: „*ten student neuspěl*“. Dále je možné využití přivlastňovacích přídavných jmen a zájmen, například: „*zaútočil na něj sousedův pes*“. Z uvedených výpovědí je jasné, že se jedná o jednu konkrétní živou bytost. Neurčité vyjádření lze identifikovat v rámci bezprostředního kontextu. Například „*v okolí se pohyboval pes/muž/zloděj*“. V tomto případě je míněn nekonkrétní, neurčitá, blíže neidentifikovaná osoba nebo zvíře.⁵¹

Jílek uvádí dva specifické případy adherentní neurčitosti kvalitativní. Jedním je schematizované užití činitelských nebo konatelských podstatných jmen k uvození parafráze, přičemž tato podstatná jména představují pojmenování v individuální platnosti.⁵² Například lexikální jednotky „*ekonom(ové), učitel(é), politolog(ové)*“ nebo také jejich nadřazená označení „*expert(i), odborník(ci)*“. V žurnalistických textech se mnohem frekventovaněji setkáme s průnikem vyjádření více jednotlivců, například: „*Podle názoru vědců/expertů, dojde k...*“. V žurnalistice se používá toto označení převážně bez jakéhokoliv kontextového zapojení. Kontextové upřesnění je

⁴⁹ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

⁵⁰ Jílek, Bednaříková a kol. 2015 s. 41

⁵¹ Tamtéž

⁵² Tamtéž

nicméně možné, a proto tyto jednotky řadíme mezi pojmenování adherentně neurčitá.⁵³ Dalším specifickým příkladem adherentní kvalitativní neurčitosti pojmenování v individualizující platnosti je například lexikální jednotka „*zásilka*“ ve formulaci „*obdržel zásilku*“. Pojmenování v platnosti určité by bylo v případě, že by formulace zněla „*obdržel zásilku peněz*“.⁵⁴

Druhou kategorií adherentní neurčitosti je neurčitost kvantitativní. Zde lze neurčitý pojmový význam identifikovat při užití neurčitých příslovcí míry „*méně, více*“. Například ve formulaci „*V letošním roce bylo na úřadech práce registrováno k 1. lednu méně/více nezaměstnaných než v loňském roce.*“⁵⁵ Takto použitá příslovce obsahují sém neurčitého množství, velikosti, rozsahu a míry, zároveň mají hodnotící charakter a obsahují sém hodnocení a neodrážejí věcné a určující pojmenované skutečnosti.⁵⁶

Příklady:

Seznam Zprávy (12.3.): „*Stop bezpráví, protestují žáci proti řediteli. Do ulic vyšli za své učitele*“

iDNES (14.3.): „*Fronta je křehčí, než se z postupu Rusů zdá. Hrozí průlom, varují analytici*“

ČT24 (17.3.): „*Pellegrini bude cílit na voliče Harabina, shodují se experti*“

iRozhlas (14.3.): „*Po ruském útoku na Kryvyj Rih zemřelo pět lidí, oznámily úřady*“

4.1.1.2 Inherentní neurčitost

Do kategorie prostředků umožňujících vyjádřit inherentní kvalitativní neurčitost Jílek řadí přídavná jména s neurčitým pojmovým významem „*jistý, libovolný, neurčitý*“; neurčitá zájmena „*bůhvídko, jakýkoliv, kdosi*“; neurčitá příslovce „*jaksi, jakkoliv, nějak, někde*“; modální částice „*asi, možná*“; vytýkací

⁵³ Jílek, Bednařiková a kol. 2015

⁵⁴ Jílek, Bednařiková a kol. 2015

⁵⁵ Tamtéž

⁵⁶ Tamtéž

příslovce „*zabývá se /například/zejména...*“; zástupná pojmenování polysémní „*čelo*“ ve slovníkovém významu „*přední část, předeček*“. Zástupná pojmenování frazeologická, například „*chodil sem tam; řekl tam to a ono, ale vlastně neřekl nic*“. Jako specifická uvádí i skupinu multiverbizovaných pojmenování, například „*sportovní kruhy*“.⁵⁷

Mezi prostředky, které mají charakter kvantitativních inherentně neurčitých pojmenování, náleží podle Jílka podstatná jména neurčitě označující množství, například „*skupina(y), dav(y)*“; přídavná jména obsahující měrové hodnocení, například „*dlouhý, krátký, malý, velký*“; neurčitá zájmena, například „*málokdo, každý*“; určité číslovky vyjadřující přibližnost, například „*(demonstrace se zúčastnily) stovky, tisíce (demonstrantů)*“; příslovce míry; příslovce v pozici číslovek, například „*asi, až, doslova, jen, hodně, málo, přinejmenším, zdaleka, zhruba*“.⁵⁸

Kvantitativně neurčité pojmenovací jednotky zahrnují prostředky se sémem neurčitého množství, velikosti, nebo míry, ale mohou zároveň vyjádřit intenzitu. Takové lexikální jednotky obsahují hodnotící sém a mají tak hodnotící charakter. Základními intenzifikačními prostředky jsou podle Bečky intenzifikační adjektiva a adverbia. V odborném a publicistickém stylu je jich využíváno ve značně zautomatizovaných spojeních, například „*vysoká teplota; hluboké znalosti*“.⁵⁹ Řadíme sem jednotky přímé nominace, například „*hezký – (pře)nádherný; práce – dřina*“; metaforické a metonymické jednotky, například „*nešikovný – budižkničemu*“; frazeologické jednotky, například „*klamat – tahat za fusekli*“; přirovnání, například „*nezvladatelný – je jako z divokých vajec*“; nelexikalizovaná či aktualizovaná přirovnání, například „*pracuje – dře jako mezek*“. Intenzifikace lze dosáhnout v důsledku přítomnosti sému míry také opakováním lexikálních jednotek, například ve formulaci „*pravda pravdoucí; koncert koncertů*“. Dále pomocí výrazů v platnosti zdůrazňujících částic, například „*zvláště, také, zejména*“,

⁵⁷ Jedná se o blíže nespecifikované portfolio hráčů, trenérů, rozhodčích, fanoušků atd. (Jílek, Bednařiková a kol. 2015 s. 43)

⁵⁸ Jílek, Bednařiková a kol. 2015

⁵⁹ Bečka 1982

hyperbolizovaná pojmenování založená na výrazném užití substantiv, například „*moře problémů*“.⁶⁰

Podle Jílka je užití inherentně kvantitativně neurčitých pojmenování, obsahujících sém neurčitého množství velikosti rozsahu a míry, důsledkem nedostatku informací o události ze strany žurnalisty. Zároveň tvrdí, že je to důsledek novinářova postoje k informaci, kterou považuje nebo nepovažuje za relevantní. Pokud se v textu objeví lexikální jednotky obsahující sém intenzity, je cílem autora (novináře) zdůraznit význam a důležitost nebo míru rozsahu skutečnosti, o které informuje.⁶¹

Příklady:

Seznam Zprávy (16.3): „*Wales má nového premiéra. Gething bude prvním černochem v čele evropské země*“

iDNES (15.3.): „*Léčba srdce bez operace. V Praze zavádějí terapii, která pomůže tisícům pacientů*“

ČT24 (23.3.): „*V Česku řádil silný vítr. Strhával střechy a kosil stromy, hasiči hlásí stovky výjezdů*“

iRozhlas (21.3.): „*Odesláno. Kraj po skoro 20 letech vypověděl část nevýhodných smluv na opravy silnic*“

4.1.1.2.3 Neurčitost v důsledku volby pojmenovací jednotky nadřazené

Situačně podmíněná neurčitost je důsledek nevhodné volby pojmenovací jednotky. Nastane, pokud autor sdělení zvolí určitou pojmenovací jednotku, která se do dané výpovědní situace nehodí z důvodu její nadřazenosti. Je tedy použita jako jednotka obecnější, přičemž kontext vyžaduje využití jednotky konkrétní. V takové situaci je sice pojmenování použito formálně správně, je ale situací neúměrné, nedostatečně konkrétní a tudíž nepřesné.⁶²

⁶⁰ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

⁶¹ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

⁶² Jílek, Bednaříková a kol. 2015

V oblasti žurnalistiky je časté užití plně lexikalizovaných zástupných polysémních jednotek, které nahrazují konkrétní označení osob, nebo kolektivních orgánů. Takové jednotky jsou pak nadřazené konkrétním pojmenovacím jednotkám. Jedná se o lexikalizované metonymie (synekdochy).⁶³ Například ve formulaci „*Hrad představil dva nové Pavlovy mluvčí*“.⁶⁴

Příklady:

Seznam Zprávy (17.3.): „*Ruská televize odvysílala falešné přiznání účasti Kyjeva na teroristickém útoku*“

iDNES (23.3.): „*Teror u Moskvy konsternoval Evropu. Strašlivé, reagoval Bílý dům*“

ČT24 (22.3.): „*Britská princezna Kate má rakovinu, oznámil Kensingtonský palác*“

iRozhlas (16.3.): „*Policie má ve vedení jen desetinu žen, kritizuje zpráva pro Radu Evropy. Jsou dobré územářky,‘ reaguje Brno*“

4.1.1.3 Zástupná pojmenování

Do této skupiny pojmenovacích jednotek můžeme zařadit polysémní jednotky motivované částečnou shodou vnějších znaků (metafory, personifikace, synestézie a hyperboly, idiomy, frazeologismy, lexikalizovaná přirovnání a přirovnání nelexikalizovaná). Dále se do této skupiny řadí jednotky motivované částečnou věcnou souvislostí znaků (které můžeme usouvztažnit), čili metonymie.⁶⁵

Jílek uvádí, že ačkoliv z principu zástupnosti, v důsledku částečné shody vnější i věcné souvislosti znaků vyplývá potenciál přibližnosti, nepřesnosti a vágnosti pojmenování, není možné s jistotou určit, zda je sdělení nepřesné, nebo vágní.⁶⁶

⁶³ Jílek a kol. 2016

⁶⁴ *Hrad představil dva nové Pavlovy mluvčí* [online]. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-pavel-bude-mit-dva-mluvci-40461836>

⁶⁵ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

⁶⁶ Tamtéž

O přesnosti zástupných pojmenování rozhoduje, zda má zástupná jednotka pouze jeden jednoznačný pojmový význam. Pokud toto kritérium splňuje a zároveň platí, že jde o konkrétní určité označení, považuje se pojmenování za přesné.⁶⁷ Jako příklad Jílek uvádí metaforu „*hodiny jdou*“, metonymii „*list papíru*“, či frazeologismus „*nalít si čistého vína*“.⁶⁸

Zástupné pojmenovací jednotky obecné a neurčité identifikujeme na základě konfrontace se synonymními přímými pojmenovacími jednotkami, případně s metajazykovým opisem. Tyto dvě složky jsou zásadní pro identifikaci dalších typů porušení přesnosti v případě lexikálních zástupných jednotek.⁶⁹

Příklady:

iDNES (20.3.): „*Rusové v Praze zadupali Putina do země. Hlasoval jich pro něho jen zlomek*“

ČT24 (19.3.): „*Za nevhodnou knihu vězení, za povstání doživotí. Hongkong schválil tvrdý bezpečnostní zákon*“

4.1.1.3.1 Nepřesná zástupná pojmenování mající ve své struktuře významový odstín

Zástupná pojmenování mohou být nepřesné v důsledku posunu či rozšíření pojmového významu. V takovém případě mají pojmový význam potenciální, z čehož vyplývá, že je lze použít k označení sice relativně blízkých, současně ale neidentických skutečností. Jedná se o tzv. významové odstíny.⁷⁰

„Zástupné lexikální jednotky s významovým odstínem lze identifikovat na základě konfrontace obsahů pojmů dvou a více ideografických synonym, jež je možné v dané výpovědi využít jako náhradu zástupné pojmenovací jednotky, dvou a více metajazykových opisů obsahů pojmů sice relativně blízkých, ovšem neidentických, jež vyplývají z užití lexikální zástupné jednotky.“⁷¹

⁶⁷ Tamtéž

⁶⁸ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

⁶⁹ Tamtéž

⁷⁰ Tamtéž

⁷¹ Jílek, Bednaříková a kol. 2015, s.49

Nepřesnost pojmenování v důsledku významového odstínu se projevuje především u nevětných frazémů. Jílek uvádí jako příklad frazeologismus „*být jako vosk*“. Ten existuje ve významu materiálním „*být měkký*“ a v pojmovém významu týkajícím se člověka „*být poddajný*“. Oba základní polysémní významy lze od sebe jednoznačně odlišit. V případě pojmového významu týkajícího se člověka se však k základnímu pojmovému významu přidávají další pojmové významy, kterými lze tvrzení interpretovat. Například „*submisivní, bojácný, zbabělý*“. Pojmové významy jsou si navzájem blízké, přesto jsou odlišné. Významové odstíny není možné v příkladech identifikovat na základě propozice, vstupují tedy do výpovědi všechny a zástupná lexikální jednotka je tudíž nepřesná.⁷²

Dalšími příklady mohou být jednotky (vztažené k člověku) „*lišák*“ (chytrý, záłudný), nebo „*balík*“ (nevychovaný).⁷³

Příklady:

V analyzovaných textech jsme tento typ lexika nenašli. Příklady jsme uvedli výše.

4.1.1.3.2 Nepřesnost zástupných pojmenování frazeologických

Skupinou zástupných lexikálních jednotek, které jsou blízké pojmenováním obecným, jsou frazeologismy. Ty, které mají podobu hotové promluvy větné či nadvětné a nemají konkrétní pojmový význam, nepředstavují synonymní alternativu k označení jedinečné skutečnosti. Do této kategorie patří větné frazeologismy, jež jsou obrazným zobecněním opakujících se jedinečných skutečností. Řadíme sem rčení, například „*zdání klame*“; dále pořekadla, například „*nepásli jsme spolu krávy*“; pranostiky, například „*Lucie, noci upije*“ a okřídlená slovní spojení, například „*kostky jsou vrženy*“.⁷⁴ Rovněž do této skupiny můžeme zařadit idiomy a přirovnání. Pro potřeby identifikace frazeologických jednotek byl použit Slovník české frazeologie a idiomatiky.⁷⁵

⁷² Jílek, Bednaříková a kol. 2015

⁷³ Tamtéž

⁷⁴ Tamtéž

⁷⁵ Čermák 2009

Příklady:

Seznam Zprávy (14.3.): *“Vstup do NATO byla silná káva. A pak začalo bombardování Jugoslávie“* (idiom)

iRozhlas (12.3.): *„Překročili jsme Rubikon.‘ Rusové bojující na straně Ukrajiny zaútočili na vesnici v Kurské oblasti“* (okřídlený frazém)

4.1.1.3.3 Nepřesnost nelexikalizovaných zástupných pojmenování

Zástupná pojmenování okazionální jsou taková, která se obvykle nezačlení do lexikálního systému. Jejich užití je jednorázové, opakované, ale také časově omezené. Jejich nepřesnost je jednoznačná. Příčinou nepřesnosti je neohraničenost, neustálenost a vágnost obsahu pojmu ve vědomí uživatelů jazyka. Odlišnosti v obsahu pojmu ve vědomí uživatelů jazyka se projevují v různosti interpretace na straně příjemce sdělení, což může vést k potenciálnímu nepochopení obsahu. Takový jazykový prostředek je nepřesný a sám o sobě nesrozumitelný.⁷⁶

Nepřesnost u okazionálních jednotek zaznamenáváme v rozdílných kontextech, následkem čehož je vymezení obsahu pojmu pro konkrétní situace. Obsah pojmu je tedy neohraničený, nepřesný a má potenciál dále se rozšiřovat. Jílek dává za příklad okazionální metonymickou pojmenovací jednotku *„čunkovat“* (tvořena derivací a vycházející z příjmení politika J. Čunka). Příkladem okazionální metafory je pak jednotka *„odklonit“* (zcizit peníze).⁷⁷

Seznam Zprávy (22.3.): *„Poslanci chtějí stanovit definici anticikanismu“*

V ostatních zkoumaných denících jsme příklady tohoto jevu nenašli. Příklady jsou uvedeny výše

4.1.1.4 Nepřesnost v důsledku chybné volby lexikální jednotky

Tento typ nepřesnosti vychází podle Jílka z nedostatečné věcné kompetence autora sdělení čili jeho věcné nebo jazykové neznalosti. Autor sdělení nemá ve vědomí zakotveny veškeré sémý, vymezující obsah pojmu lexikální jednotky a

⁷⁶ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

⁷⁷ Tamtéž

dopouští se tak prostých chyb při označení skutečnosti. V důsledku dochází k záměně lexikálních jednotek, jejichž jednotlivé sémy nesouvisí beze zbytku s určujícími znaky pojmenované skutečnosti. Jílek uvádí jako nejčastější nevhodnou volbu částečného synonyma, nebo také užití paronyma. Za příklad dává záměnu předložky „*kvůli*“ se sémou „*účel/důvod*“ předložkou „*díky*“ s kompatibilním sémem „*příčina*“, ale s nekompatibilním sémem „*zásluhovost*“.⁷⁸

Příklady:

V analyzovaných textech jsme se nesečkali s žádnými příklady tohoto typu nepřesnosti. Příklady jsou uvedeny výše.

4.1.2 KRITÉRIUM ABSENCE HODNOCENÍ

„Smyslem požadavku absence hodnocení je, aby sdělení nenaplnňovalo jinou než informativní či kompatibilní dokumentární funkci, brání tedy průniku výpovědi či úseků sdělení naplnňujících funkce typické pro dílčí stylovou oblast publicistickou v užším smyslu, a to persvazivní, získávací, respektive edukativní.“⁷⁹

4.1.2.1 Hodnotící lexikální jednotky

Hodnotící lexikální jednotky obsahují, kromě denotativních sémů, také sém hodnocení s hodnotícím charakterem kladným, či záporným („*chytrý*“ vs. „*hloupý*“). Taková označení neodrážejí podstatné a určující znaky pojmenované skutečnosti.⁸⁰ Kromě kvalitativní podstaty, může být sém hodnocení determinován přítomností sému neurčitého množství, velikosti, rozsahu a míry (příklady viz. 4.1.1.4.1 Adherentní neurčitost).⁸¹

“Efekt užití hodnotícího expresiva může posílit, pokud je užito jednotek lexikálně příznakových, zejména expresivních, v širším chápání aktualizačních, a to

⁷⁸ Jílek, Bednařiková a kol. 2015

⁷⁹ Jílek, Bednařiková a kol. 2015, s. 58

⁸⁰ Tamtéž

⁸¹ Tamtéž

jako podpůrného prostředku hodnocení, jež je v kontextu vyjádřeno nociónální lexikální jednotkou, případně jako přímého nosiče hodnocení.”⁸²

Výjimku v porušení kritéria absence hodnocení tvoří ve zpravodajství užití jednotky původně hodnotící, která se stala termínem. Terminologické jednotky obsahující hodnotící lexikum prošly procesem terminologizace, tím ztratily veškeré příznaky a získaly charakter označení, které odráží věcné a určující znaky pojmenované skutečnosti přesně a jednoznačně. Například „*Zadržen byl pachatel trestného činu*“.⁸³

Příklady:

Seznam Zprávy (16.3.): „*„Složka‘ na Lipavského? ANO Babiše hájí, Schillerová kritizuje novináře*“

iDNES (17.3.): „*Oscarové trapasy, vpád partyzánů do Ruska a zákeřný faul*“

ČT24 (21.3.): „*Méně drog či alkoholu, více energetických nápojů, popsal výzkum rizikové chování mladých*“

iRozhlas (22.3.): „*Je to rok, co upozornila na přestupky v lékárně. Kšefty pokračovaly, provozovatel dostal stotisícovou pokutu*“

4.1.2.2 Hodnocení v důsledku nenáležitosti užití lexikální jednotky

O nenáležitosti užití lexikální jednotky se jedná v případě, že je lexikální jednotka užitá ve vztahu k bezprostřednímu kontextu zřetelně nenáležitě z hlediska věcného významu, spoluvýznamu či lexikálního příznaku.⁸⁴

Podle Jílka lze dosáhnout hodnocení v důsledku nenáležitosti užití lexikální jednotky dvěma způsoby. Prvním je užití jednotek, které nejsou jinak lexikálně příznakové, jsou však nenáležitě (inkongruentní) v důsledku zřetelového rozporu pojmového významu s označovanou skutečností, přičemž je takový rozpor zjevný z bezprostředního kontextu výpovědi, například ve formulaci „*Předložil své*

⁸² Jílek, Bednaříková a kol. 2015, s. 58

⁸³ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

⁸⁴ Tamtéž

třístránkové dílo. “ Takovéto užití lexikální jednotky má potenciál porušit kritérium přesnosti označení.⁸⁵

Jako druhý způsob Jílek uvádí užití jednotek, které jsou sice z hlediska pojmového významu v souladu s označovanou skutečností, jsou ovšem nenáležitě užitě v důsledku přítomnosti stylové konotace, nebo v důsledku kombinace stylové konotace s časovou charakteristikou. Tento případ se týká jednotek, které mají v sémantické struktuře obsažen stylém knižní, poetický, nebo hovorový. Příkladem je jednotka „*jazykozpyt*“. Při užití v odpovídajícím kontextu, kde je výpověď vztažena k minulosti „*Lingvistika byla dříve nazývaná jazykozpyt*“, nemá inkongruentní charakter. V kontextu, v němž je výpověď vztažena k současnosti, například „*Dnešní jazykozpytci si neví rady*.“, má lexikální jednotka inkongruentní charakter. V takovém to užití má jednotka potenciál negativního hodnocení.⁸⁶

K porušení absence hodnocení může dojít také spojením těchto dvou variant, přičemž dochází k rozporu pojmového významu s označovanou skutečností a současně také mezi stylovým charakterem sdělení a stylovým (případně časovým) příznakem jednotky. Jílek uvádí jako příklad formulaci „*dostavili se zbrojnoši ze zásahové jednotky*.“.⁸⁷

Příklady:

Seznam Zprávy (11.3.): „*Politolog z Yaleu popisuje, co po volbách čekat od cara Putina*“

V ostatních analyzovaných textech jsme se s tímto lexikálním jevem nesetkali. Příklady jsou uvedeny výše.

4.1.2.3 Hodnocení v důsledku přítomnosti sému intenzity

Lexikální jednotky, které mají schopnost vyjadřovat intenzitu neurčitého množství, velikosti, rozsahu a míry jsme popsali výše (viz 4.1.1.4.2 Inherentní neurčitost).

⁸⁵ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

⁸⁶ Tamtéž

⁸⁷ Tamtéž

Hlavním smyslem užití lexikálních jednotek hodnotících, obsahujících sém intenzity je prezentovat hodnocenou skutečnost jako něco významného, nebo důležitého, jak v pozitivním smyslu, tak negativním. Intenzifikace označení bývá spojována s aktivizací a aktivizačními prostředky, především s expresivitou. Jako příklad Jílek uvádí jednotku „*pracovat x dřít, makat*“.⁸⁸

Příklady:

Seznam Zprávy (17.3.): „Šok, vzápětí **obrovská** podpora. Kate podpořili i Harry a Meghan“

iDNES (22.3.): „**Masakr** na koncertě *Pikniku*. Bylo to jako ohňostroj, stříleli do všech, líčí svědci“

ČT24 (12.3.): „Vstup do NATO byl **historický** přelom a Ukrajina je klíčový spojenec, zaznělo na konferenci na Pražském hradě“

iRozhlas (23.3.): „Kyjev se ‚**teroristickými** aktivitami‘ snaží ovlivnit volby a ‚**vyžebrať**‘ pomoc Západu, hlásí Kreml“

4.1.2.4 Hodnotící charakter frazeologismů

U pojmenování uzuálních zástupných polysémních a nevětných, sém hodnocení být přítomen může, ale nemusí. Přesto je sém hodnocení součástí všech frazémů větných a přechodných, včetně přirovnání. Je to z důvodu toho, že se z nich stávají zobecnění opakujících se jedinečných skutečností, nebo představují analogii ke skutečnosti (řčení, pořekadla, pranostiky). Může se také jednat o zobecnění významných dějinných událostí i dějů fiktivních literárních děl.⁸⁹

V případě frazeologismů větné či nadvětné promluvy může být jejich hodnotící charakter důsledkem, kromě zobecnění skutečnosti či analogie, také skutečnost, že mají potenciální pojmový význam a vykazují přítomnost

⁸⁸ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

⁸⁹ Tamtéž

významového odstínu.⁹⁰ Charakter těchto pojmenování zobecňující, tudíž hodnotící.⁹¹

Příklady:

Seznam Zprávy (22.3.): *“Obrana rozjíždí nový český ‚Top Gun‘. Zájem o studium je obrovský“*

iDNES (19.3.): *„Jako z Šíleného Maxe. Proti gangům na Haiti stojí milice s mačetami“*

4.1.2.5 Hodnotící expresiva

Specifickou skupinou hodnotících jednotek jsou hodnotící expresiva. Můžeme je rozdělit na ty, které přesně označují skutečnost a ty které nepřesně označují skutečnost. Pro původce sdělení představují posílení efektu hodnotícího lexika. Užití expresiva je pro něj výhodné pro efekt vyvolat u příjemce emoční odezvu, díky které lépe dosáhne ke změně postoje jedince, případně ho snáze donutí k žádoucímu typu jednání. Příkladem mohou být pojmenování *“být pod pantoflem”* nebo *“leštit kliku”*.⁹²

Hodnotící expresiva můžeme zařadit zároveň mezi jednotky kritéria absence hodnocení, ale také do kritéria přesnosti vyjádření. Patří sem pojmenování inherentně kvantitativně neurčité intenzifikační. Jílek však dodává, že ačkoliv jsou všechna intenzifikační pojmenování současně hodnotící a nepřesná, nemusí být současně expresivní.⁹³

Více k tomuto tématu uvádíme níže (viz 4.3.1.2 Inherentní expresivita)

⁹⁰ Týká se rovněž i části nevětných frazeologismů. (Jílek, Bednaříková a kol. 2015)

⁹¹ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

⁹² Jílek a kol. 2016

⁹³ Tamtéž

4.2 FAKTOR FAKTIČNOSTI – ASPEKT INFORMATIVNOSTI

Druhým aspektem v rámci faktičnosti je informativnost. Podle Jílka se jedná o „pragmatickou stránku informace, která má základní význam pro pochopení dobrého informačního jednání, odkazuje ke kvalitám informačního obsahu, jež by měly zvýšit pravděpodobnost, že se informace dostane k publiku, bude zaznamenána, pochopena a zapamatována.“⁹⁴

Informativnost je spojená s požadavkem srozumitelnosti zpravodajských sdělení. Srozumitelnost, jako jediný z normativních požadavků, je přímo vyžadována a na rozdíl od ostatních normativních požadavků, nemůže být mediální institucí vyžadováno její porušování.⁹⁵ To bývá zapříčiněno dvěma skutečnostmi. První je nedostatečná věcná, či jazyková kompetence autora, v důsledku které se dopouští prostých chyb při označování skutečnosti. Druhou příčinu porušení informativnosti je považováno sledování jiného než informativního záměru. Jedná se o autorovu manipulativní volbu, například internacionálního terminologického lexika zobecnělého, nebo lexika s posunutým významem.⁹⁶

Lexikum porušující informativnost stojí mimo běžnou aktivní i pasivní slovní zásobu uživatelů jazyka. Charakteristickým pro pojmenování, která stojí mimo běžnou aktivní i pasivní slovní zásobu je nízká četnost výskytu. Pro identifikaci jednotek s nízkou četností výskytu je nutno užít Českého národního korpusu.⁹⁷

Jílek ve své monografii užívá k identifikaci četnosti Český národní korpus ve spojených korpusech řady Syn, při omezení na korpus SYN2010 a SYN2013PUB. Porušování informativnosti přisuzuje pojmenováním, která mají v korpusu výskyt (na hypotetický text o délce 1 milion slov) do 1,5 včetně.⁹⁸

Pro účely identifikace příkladů s nízkou četností výskytu v naší práci, budeme vycházet ze stejných hodnot, neboť vypracování taxonomie vychází z analýzy

⁹⁴ Jílek 2009, s.59

⁹⁵ Tamtéž

⁹⁶ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

⁹⁷ Tamtéž

⁹⁸ Tamtéž

Jazykové prostředky s potenciálem porušit normu v oblasti mediálního zpravodajství. Budeme však vycházet z nejnovější verze Českého národního korpusu, a sice z korpusu SYN verze 12 zahrnující SYN2000, SYN2005, SYN2006PUB, SYN2009PUB, SYN2010, SYN2013PUB, SYN2015 a SYN2020; kromě nich je jeho součástí také publicistika z let 2010–2021.⁹⁹ V závorkách u příkladu je vždy uveden výskyt v korpusu SYN verze 12 s omezením na SYN2013PUB.

Českého národního korpusu je užíváno pro identifikaci potenciálně nesrozumitelných jednotek s časovým příznakem (historismy, archaismy), jednotek internacionálních, jednotek územního vymezení (dialektismy, regionalismy) jednotek s komunikační vazbou na specifickou profesní příslušnost (argotismy, slangismy), případně jednotky se stylovým konotačním sémem (knižní slova, termíny).¹⁰⁰ V závorkách za příklady uvádíme četnost z Českého národního korpusu verze SYN 12 (SYN2020). Příslušnost k typům příznaků (časový, internacionálního původu, stylový, územní, sociální) byla zjišťována v Internetové jazykové příručce¹⁰¹ SSJČ a SSČ.

4.2.1 LEXIKUM S ČASOVÝM PŘÍZNAKEM

4.2.1.1 Archaismy a historismy

Výsledkem klesání frekventovanosti užití slov je jejich zastarávání. Takové výrazy dělíme na archaismy a historismy. V případě archaismů je jejich užití omezené na literární texty, zvláště s historickou tematikou, kterým dodávají dobový ráz.¹⁰²

Archaismy můžeme rozlišit na zastarávající a zastaralé. Zastarávající jsou vázána především na věk, případně vzdělání jedince. Jedná se o lexikální jednotky, které byly do nedávné doby užívány a následně nahrazeny jinými časově neutrálními pojmenováními. Zastaralá pojmenování se přestala užívat již ve vzdálené době a současní uživatelé jazyka se s nimi již nesetkali. Pokud nebyli s pojmovým

⁹⁹ *Český jazykový korpus* [online] [cit. 2024-02-22]. Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:uvod>

¹⁰⁰ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹⁰¹ *Internetová jazyková příručka* [online] [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo>

¹⁰² Minářová 2011

významem a formou archaismů seznámení v rámci vzdělávacího procesu, jsou pro ně nesrozumitelné. Příkladem archaismů jsou jednotky “*anžto*” (0,06); nebo “*šenkýř*” (0,22).¹⁰³

Za historismy považujeme slova, která zanikla společně s předměty, jevy, nebo ději poplatnými v někdejší době.¹⁰⁴ Jsou to jednotky vázané striktně na označovanou skutečnost, která vymizela v důsledku sociálního a technologického vývoje. Historismy jsou příznakové ve funkci termínů, nebo to mohou být také neterminologická označení dobových reálií. Jílek uvádí jako příklad jednotku “*cimbuří*” (0,58) a “*lazebník*” (0,82).¹⁰⁵

Archaismy porušují informativnost vždy, historismy jen v případě, pokud není v bezprostředním kontextu vymezen obsah pojmu (a to v případě terminologických historismů i neterminologických označení dobových reálií).¹⁰⁶

Příklady:

iDNES (14.3.): „*Kate není první. „Fejk“ byla i slavná fotka Lincolna, dostal tělo otrokáře*“ (0,41)

iRozhlas (16.3.): „*Dukát pro štěstí*“ (0,83)

V ostatních analyzovaných denících jsme se tímto lexikálním jevem neseťkali.

4.2.1.2 Neologismy

Jedná se o nově vznikající pojmenovací jednotky. Jsou jakýmsi protipólem archaismů. Vznikl v důsledku rozvoje komunikace ve sférách technologie, ekonomiky, nebo společnosti.¹⁰⁷

V publicistice slouží neologismy k vytvoření neotřelých pojmenování, případně souvisí s literární autorskou pojmenovací potřebou v esteticky sdělné

¹⁰³ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹⁰⁴ Minářová 2011

¹⁰⁵ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹⁰⁶ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹⁰⁷ Minářová 2011

oblasti. Rozlišujeme neologismy v širším slova smyslu – okazionalismy (aktualizované frazeologismy, nelexikalizované fráze, autorská pojmenování). Druhou skupinou jsou neologismy v užším smyslu – vlastní neologismy (jednotky motivované racionální technologickou a společenskou pojmenovací potřebou, jež mají potenciál se stát systémovou jednotkou). Do této skupiny patří rovněž pojmenování neotřelá, která vstoupila do širšího užívání.¹⁰⁸ Neologismy budou v rámci našeho výzkumu zkoumány jako celek.

4.2.1.2.1 Okazionalismy

Za okazionalismy označujeme neperspektivní neologismy. Jsou používány za účelem ozvláštnění situace, nebo vyjádřit osobní postoj autora. Jejich užití se váže na jediného původce a je mnohdy jednorázové.¹⁰⁹ Z tohoto důvodu je průměrný výskyt v hypotetickém textu velmi nízký, mnohdy i nulový. Jako příklad lze uvést jednotku “*babišismus*” (0,02).¹¹⁰

Příklady:

iRozhlas (16.3.): „*Blokování dezinfowebů je v pořádku, tvrdili ministři. Podle soudu ale šlo o porušení evropských pravidel*“ (0,00)

V ostatních analyzovaných textech jsme se s příklady tohoto jevu nesešli. Příklady jsou uvedeny výše.

4.2.1.2.2 Vlastní neologismy

Podle Jílka je identifikace vlastních neologismů relativně obtížná a je nezbytné upozornit na skutečnost, že pro hodnocení srozumitelnosti takových pojmenování není rozhodující vždy pouze formální příznak novosti (indikovaná četností výskytu), ale u části neologismů musí být brána v potaz specifická kritéria.¹¹¹

¹⁰⁸ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹⁰⁹ Jílek a kol. 2016

¹¹⁰ Fiala už také zjistil, že nákupy v Německu jsou levnější. Premiér schytl za “Babišistické” video kritiku [online] [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://eurozpravy.cz/domaci/fiala-uz-take-zjistil-ze-nakupy-v-nemecku-jsou-levnejsi-premier-schytl-za-babisisticke-video-kritiku.ge5dvbt9>

¹¹¹ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

Jílek proto rozděluje vlastní neologismy na slovotvorné, souslovné, sémantické a frazeologické.

Neologismy slovotvorné rozlišujeme na derivační, abreviační a kompozita. **Derivační neologismy** nemají potenciál porušit informativnost pokud je četnost výskytu vyšší než 1,5. Rovněž platí, pokud je tomu opačně, ale kořenná základová slova jsou současně plně lexikalizovaná a nemají charakter internacionalismů, případně nepatří ke knižním výrazům, termínům, nebo k lexiku se sociálním či územním výskytem. Příkladem může být jednotka “rozkrýt” (1,05), která je domácího původu. Základové slovo “krýt” (14,3) je plně lexikalizované.¹¹² Příkladem porušení je jednotka “euroskeptik”¹¹³ (1,19), s prefixem “euro”, který sice přesahuje hranici 1,5, je ovšem internacionální.¹¹⁴

Kompozita nemají potenciál porušit informační kvalitu pokud je četnost výskytu vyšší než 1,5. Rovněž platí, pokud je tomu naopak, ale oba komponenty kompozita naplňují četnost vyšší než 1,5. Je tomu tak rovněž, pokud není u dále derivovaných kompozit užito internacionálních formantů.¹¹⁵ Potenciál porušit informativnost má například kompozitum “ekoaktivista” s četností výskytu 0,09. Pokud jej rozdělíme na internacionální komponenty “eko” (1,44) a “aktivista” (15,8), vidíme, že první zmíněný komponent nepřekračuje stanovenou hranici, jednotka je tudíž příznaková.

Neologické zkratky nemají potenciál porušit informativnost, pokud jsou vysvětlené uvedením původního slovesného pojmenování. Pokud tomu tak není, ale četnost výskytu zkratky je vyšší než 1,5, nemá jednotka potenciál porušit informativnost.¹¹⁶ Například zkratka “OSN” (49,96). Potenciál porušit informativnost má naopak zkratka “GIBS” (0,78, ve významu “Generální inspekce bezpečnostních sborů”).

¹¹² Tamtéž

¹¹³ Češi potvrzují pověst euroskeptiků, z průzkumu Eurobarometru vyplývá, že se o Unii nezajímají [online] [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/euroskeptici-pruzkum-eurobarometr-evropska-unie-cesi-ceska-republika-cesko_2312061152_elev

¹¹⁴ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹¹⁵ Tamtéž

¹¹⁶ Tamtéž

Souslovné neologismy jsou často tvořené za užití internacionalismů a mají potenciál porušit aspekt informativnosti, pokud je jejich četnost výskytu nižší než 1,5 a není-li v bezprostředním kontextu vysvětlen obsah jejich pojmu.¹¹⁷ Informativnost porušují souslovné neologismy jako například *“digitální multiplex”* (0,05).

Sémantické a frazeologické neologismy mají vysoký potenciál porušit informativnost z důvodu jejich nelexikalizovanosti. Porušení informativnosti lze prokázat až na základě četnosti výskytu těchto jednotek. Jako příklad sémantických neologismů uvádí Jílek dvě jednotky s různým stupněm lexikalizace. S tou také souvisí četnost výskytu jednotek. Například pojmenování ne zcela lexikalizované *“tunelovat”* ve významu *“finančními machinacemi odčerpávat majetek”* je zachycený výskyt 0,53.¹¹⁸ Frazeologické neologismy mají rovněž různou míru lexikalizace a s tou související četnost výskytu. Jako příklad jednotky *“daňový ráj”* (0,28 ve významu *“stát či území s minimálním zdaněním příjmů”*)

Příklady:

Seznam Zprávy (20.3.): *“Superdebata ukončila slovenskou kampaň. Na poslední chvíli se ozval Babiš”* (0,05)

iDNES (12.3.): *„Londýn jako no-go zóna pro Židy“* (0,00)

ČT24 (22.3.): *„Unijní pokuta za streamování hudby“* (0,37)

iRozhlas (19.3.): *„Děda s Mild'áskem‘ stanou po letech před soudem. Začíná projednávání korupční kauzy exsoudce Sováka“* (0,00)

4.2.2 KNIŽNÍ LEXIKUM

Knižní lexikum má v aktivní či pasivní slovní zásobě omezený okruh uživatelů jazyka. Z tohoto důvodu je jejich četnost výskytu nízká. Jedná se o pojmenovací jednotky intelektualizační.¹¹⁹ Jílek do této skupiny řadí archaismy, exkluzivní pojmenování internacionálního původu, internacionální kulturní fráze a

¹¹⁷ Tamtéž

¹¹⁸ Tamtéž

¹¹⁹ Jílek a kol. 2016

jejich kalky.¹²⁰ Příčiny porušování informativnosti u archaismů jsme vymezili výše (viz 4.2.1.1 Historismy a archaismy.). Rovněž zde také můžeme zařadit původní poetismy, které ztratily svůj okazionální charakter a začaly se běžně užívat. Například jednotky “čarokrásný”, nebo “luna”.

V případě jednotek internacionálního původu je problémem nízká četnost výskytu, ale také cizí původ. U knižních frází, které mají intertextuální charakter je problémem neznalost odpovídajícího kontextu.¹²¹ Jako příklad internacionálních exkluzivních pojmenování uvádí Jílek knižní jednotky “deziluze” (0,93), nebo “de iure” (0,18, v neterminologickém významu “podle práva”).

Jednotky knižního lexika jsme v této práci identifikovali pomocí Internetové jazykové příručky SSČ, SSJČ a ASSČ, ve které jsou knižní výrazy označeny jako “kniž.”.

Příklady:

Seznam Zprávy (21.3.): “*Extra zápisy pro Ukrajince už letos být nesmí. Problémem zůstává segregace*“ (0,67)

iDNES (22.3.): „*Členové Armády duchů ošálili nacisty, po letech v ústraní je ocenil Kongres*“ (0,78)

ČT24 (13.3.): „*Suum cuique*“ (0,00)

iRozhlas (11.3.): „*Místo věhlasné večere problém získat jídlo. Ramadán v pásmu Gazy má úplně jinou podobu než dříve*“

4.2.3 TERMINOLOGICKÉ JEDNOTKY

Termíny a terminologická spojení mají primární oblast užití v teoreticky odborné oblasti. Jedná o termíny internacionální a domácí. Termíny mají charakter komplexních pojmenování a podléhají definičnímu vymezení.¹²² Jsou tak přesné a

¹²⁰ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹²¹ Tamtéž

¹²² Jílek a kol. 2016

jednoznačné. Z komplexnosti pojmů vyplývá jejich nízká frekvence výskytu, proto mohou být termíny pro uživatele jazyka, kteří nemají dostatečné znalosti v daném odborném diskurzu, potenciálně nesrozumitelné. V žurnalistické oblasti platí zásada, že při užívání termínů má být vymezen i jejich obsah. Pokud tomu tak není, rozhoduje o potenciálu porušit kvalitu četnost výskytu.¹²³

Nemůžeme s jistotou tvrdit o všech terminologických jednotkách, že jsou srozumitelné nebo nesrozumitelné. Pojmenování, která jsou užívána v běžných životních situacích jednotlivců, jsou frekventovaná a pro uživatele jazyka tak srozumitelná. Jako příklad Jílek uvádí termíny „*infekce*“ (16,26), nebo „*viróza*“ (5,26), obě s četností výskytu větší než 1,5. Příklady terminologických jednotek, které mají potenciál porušit informativnost mohou být „*supernova*“ (0,61), nebo „*deflace*“ (1,04).¹²⁴

Příklady:

Seznam Zprávy (23.3.): „*Veterináři nařídili stáhnout z trhu mražené kuřecí části se salmonelou*“ (1,12)

iDNES (15.3.): „*Válek bude shánět další vakcíny proti černému kašli. V Česku jich je 70 tisíc*“ (0,3)

ČT24 (14.3.): „*Podle EU je jádro „strategické“ pro dekarbonizaci, rozpory ale trvají*“ (0,05)

iRozhlas (11.3.): „*Ušetřit a snížit teplotu vody v potrubí se nevyplácí, varují hygienici. Šíří se kvůli tomu legionella*“ (0,00)

4.2.4 LEXIKUM S ÚZEMNÍM A SOCIÁLNÍM PŘÍZNAKEM

Chápání obecné češtiny překročilo hranice interdialektu, což zapříčinilo, že jsou za obecně české považovány veškeré nespisovné jazykové prostředky uzálně užívané na celém území jazyka. Patří zde jednotky nespisovné i jednotky, které mají původ v obecné češtině coby interdialektu, nebo v poloútvarech národního jazyka,

¹²³ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹²⁴ Jílek a kol. 2016

příčemž ale jejich územní, profesionální nebo sociální podstata není zřejmá. Takové jednotky potenciál porušit informativnost nemají.¹²⁵

Mezi ty prostředky, které mají potenciál porušit informativnost v důsledku územně omezeného použití, řadíme dialektismy: “*koštovat*” (0,61), regionalismy nespisovné: “*umolousaný*” (0,2) a regionalismy spisovné: “*pletýnka*” (0,05).¹²⁶

K prostředkům které mají potenciál porušit informativnost v důsledku sociálně omezeného užití patří slangismy zájmové: “*bafuňář*” (0,78), slangismy profesní: “*storka*” (0,06) a argotismy: “*piko*” (0,1).¹²⁷

Dle Jílka je četnost výskytu u lexika s územním a sociálním příznakem pouze ilustrativní. Potenciál porušit informativnost mají ve zpravodajských sděleních všechny jednotky těchto kategorií i bez nutnosti četnost výskytu zjišťovat.¹²⁸

Příklady jednotek se sociálním příznakem:

Seznam Zprávy (13.3.): “*Mordparta prošetřila smrt aktéra Dozimetru v Dubaji, věří verzi o sebevraždě*“

iDNES (16.3.): “*Americkou policejní stanici zaplavily krysy a sjely se zabavenou marihuanou*“

iRozhlas (16.3.): „*Policie má ve vedení jen desetinu žen, kritizuje zpráva pro Radu Evropy. Jsou dobré územářky,*“ reaguje Brno“

Příklady jednotek s územním příznakem jsme v analyzovaných textech nenašli. Příklady jsou uvedeny výše.

4.2.5 ZKRATKY, ZKRÁCENÁ A ZKRATKOVÁ SLOVA

Dle Jílka platí pro užívání zkratk v žurnalistických sděleních dvě zásady. První je, že “zkratky nejsou užívány v mluvených komunikátech.” Druhá, že “při

¹²⁵ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹²⁶ Tamtéž

¹²⁷ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹²⁸ Tamtéž

prvním užití zkratky je uvedeno víceslovné pojmenování, z něhož zkratka vznikla. Obvykle je víceslovné pojmenování uvedeno jako první, zkratka je uvedena v závorce následně.”¹²⁹

Dále ale také uvádí, že ani v případě, že není víceslovné pojmenování uvedeno, nemůžeme s jistotou tvrdit, že má jednotka potenciál porušit informativnost. V takovémto případě rozhoduje četnost výskytu jednotky.¹³⁰

Kritérium pro hodnocení potenciálu zkratk porušit informativnost je totožné, jaké je uvedeno výše u neologismů (viz 4.2.1.2.2 Vlastní neologismy, slovotvorné neologismy) a to včetně příkladů. Potenciál porušit informativnost mají zkratky s četností výskytu do 1,5. Derivované zkratkové a zkrácené výrazy s četností nižší než 1,5 informativnost neporušují jen v případě, že kritérium četnosti výskytu splňuje kořenné základové slovo. Příkladem může být zkratková lexikální jednotka “*smska*” (0,4), jelikož je u jejího kořenového slova “*SMS*” zachycený výskyt 79,88. Naopak potenciál porušit informativnost má zkratka “*simka*” (0,13), u jejíhož kořenového slova “*SIM*” je výskyt (0,28).¹³¹

Příklady:

Seznam Zprávy (18.3.): “*Matovič avizuje kompro na Pellegriniho*“ (0,08)

iDNES (13.3.): „*Europoslanci schválili pravidla pro AI. Piráti se bojí čínských praktik*“ (0,15)

ČT24 (19.3.): „*Kyberútoky mají podle šéfa NÚKIB destabilizovat demokracie, využívají je autoritativní režimy*“ (0,00)

iRozhlas (20.3.): „*Ruský dokumentarista je ve vězení za šíření ‚lží‘, šéf LGBT klubu zase ve vazbě za propagaci ‚extremismu‘*“ (0,2)

¹²⁹ Jílek a kol. 2016, s. 123

¹³⁰ Jílek a kol. 2016

¹³¹ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

4.2.6 INTERNACIONALISMY

Mezi jednotky, které nemají potenciál porušit informativnost řadíme plně začleněné internacionalismy, například “*cíl*” (249,67), nebo “*čaj*” (31,46). Dále nadnárodní neterminologické internacionalismy (pro které neexistuje jednoslovné české synonymum), například “*kombinace*” (61,05), nebo “*Facebook*” (102,92); a některá internacionální označení charakteristická pro místo, například “*dolar*” (124,83), “*džungle*” (6,57).¹³²

Jednotky které mají potenciál porušit informativnost jsou internacionální označení charakteristická pro místo s nízkou četností výskytu, například “*kaftan*” (0,15), nebo “*rupie*” (0,81). V rámci kategorie lexikalizovaných internacionalismů rozhoduje o porušení informativnosti na četnost jejich výskytu.¹³³

Příklady:

Seznam Zprávy (19.3.): “*Gubernátor Bělgorodské oblasti oznámil evakuaci dětí kvůli ostřelování*“

iDNES (24.3.): “*Netopýři v ohrožení. Kvůli vysoké poptávce po tequila nemají potřebný nektar*“ (0,75)

ČT24 (15.3.): “*Od queer teenagerů po Dubčeka*“ (0,33)

iRozhlas (23.3.): “*Americká ministerstva se vyhnula ,shutdownu‘. Biden schválil balík na fungování vlády za 1,2 bilionu dolarů*“ (0,05)

4.2.7 LEXIKALIZOVANÁ SOUSLOVÍ, LEXIKALIZOVANÉ

FRAZEOLOGISMY A IDIOMY

“Plně lexikalizovaná domácí sousloví a frazeologismy, neobsahují-li stylový konotační sém knižní a odborný, nemají-li územní či sociální příznak a neobsahují-li internacionální komponent, nepovažujeme za jednotky porušující informativnost.”¹³⁴

¹³² Jílek a kol. 2016

¹³³ Tamtéž

¹³⁴ Jílek, Bednaříková a kol. 2015, s. 73

Jestliže obsahují internacionální komponent, nebo označují skutečnost, která se nevyskytuje frekventovaně, rozhoduje o jejich potenciálu porušení informativnosti četnost jejich výskytu.¹³⁵ U frazeologismů je tomu obdobně jako u lexikalizovaných sousloví, pokud obsahují internacionální komponent, rozhoduje četnost výskytu.¹³⁶

4.2.8 PROSTÁ CHYBA PŘI VOLBĚ LEXIKÁLNÍ JEDNOTKY

Původce se může v důsledku neznalosti věcné či sémantické dopustit při označení skutečnosti prosté chyby při volbě lexikální jednotky. S tímto tématem souvisí část uvedená výše (4.1.1.4.3 Nepřesnost označení v důsledku chybné volby lexikální jednotky)

Příklady:

V analyzovaných textech jsme se s tímto typem lexika nenašli. Příklady jsou uvedeny výše.

4.3 FAKTOR NESTRANNOSTI – ASPEKT NEUTRALITY

„Naplnění aspektu neutrality předpokládá volbu nociónálních, výrazově neutrálních prostředků, tedy takových, jež neobsahují expresivitu, citové hodnocení, apelové, fatické, asociační, evokační příznaky.“¹³⁷

Jak již bylo zmíněno v kapitole o vymezení konceptu informační kvality, pro zachování neutrality se předpokládá především volba výrazově neutrálních jazykových prostředků. Měla by být vynechána přítomnost expresivity, apelových, faktických, asociačních, nebo evokačních příznaků a hodnocení (viz. 2.2 Faktor nestrannosti).

Hodnotící prostředky však do rámce neutrality zpravodajství nezahrnujeme. V sémiotickém diskurzu je hodnocení považováno za postojovou konotaci. Z lexikálního hlediska jde však u přítomnosti sému o součást denotace. Z tohoto

¹³⁵ Jílek a kol. 2016

¹³⁶ Tamtéž

¹³⁷ Jílek, Bednaříková a kol. 2015, s. 76

důvodu jsme zahrnuli kritérium absence hodnocení v části o aspektu pravdivosti (viz. 4.1.2 Kritérium absence hodnocení)¹³⁸

4.3.1 PROSTŘEDKY STYLOVĚ AKTIVNÍ – AKTUALIZACE

Jazykové prostředky lze rozdělit na jazykové prostředky stálé (neměnné, stereotypně se opakující neboli automatizované a na druhé straně na jazykové prostředky nové, proměnné, stylově aktualizované a aktualizující, výrazově stylově aktivní, které ozvláštňují text.¹³⁹ Pojem aktualizace vymezil již ve třicátých letech minulého století B. Havránek, který ji definoval jako „užití jazykových prostředků takovým způsobem, že samo budí pozornost a je přijímáno jako neobvyklé, jako zbavené automatisace, disautomatisované, například živá básnická metafora (na rozdíl od lexikalisované, která je automatisována.“¹⁴⁰

Bečka doplňuje definici a aktualizaci chápe jako „osobní vystižení jevů skutečnosti s plným využitím osobního a osobitého výběru výrazových prostředků. [...] V aktualizaci přistupuje osobní zaujetí autora, popřípadě přímo výraz citového zaujetí.“¹⁴¹

Dle Jílka aktualizací prostředky charakterizovat jako „takové prostředky, které jsou v textu nápadné, mimořádné, jejich užití vybočuje z (pro daný typ textu) standardní stylizace, vyjadřování a mají potenciál aktivizovat příjemce.“¹⁴²

Motivací užití takových prostředků je snaha oživit, či ozvláštnit text, upoutat pozornost příjemce a motivovat jej ke konzumaci mediálního obsahu, případně jej u obsahu udržet. Taková to motivace se dá považovat za komerční, souvisí totiž se čteností či sledovaností (poslechovostí) sdělení.¹⁴³

Druhým důvodem motivace užívání aktualizacích prostředků je jejich naplňování, pro zpravodajství, příznakových funkcí. Je to funkce základní –

¹³⁸ Jílek a kol. 2016

¹³⁹ Minářová 2011

¹⁴⁰ Havránek, Weingart 1932, s. 52-53

¹⁴¹ Bečka 1992, s. 42

¹⁴² Jílek, Bednaříková a kol. 2015, s. 76

¹⁴³ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

expresivní a specifické konativní funkce – persvazivní, získávací, nebo edukativní (v oblasti masové komunikaci také funkci zábavní).¹⁴⁴

Všechny tyto funkce jsou důvodem, proč považujeme aktualizační prostředky za příznakové z pohledu informační kvality. Porušují zpravodajskou normu, aspekt neutrality.¹⁴⁵

4.3.1.1 Expresivní lexikální jednotky

Podle Jílka může být motivace užití expresivních lexikálních jednotek v žurnalistických textech trojího charakteru. Může jít zaprvé o projev vyjádření emočního stavu, případně o vyjádření citové reflexe skutečnosti. Druhou motivací může být záměr o podpoření naplnění některé z konativních funkcí, užitím expresivních prostředků. Poslední může být kombinace obou předešlých.¹⁴⁶

Lexikální expresivitu můžeme podle J. Zima v základu rozlišit na inherentní čili hláskovou, slovotvornou a lexikálně sémantickou; dále adherentní a kontextovou.¹⁴⁷ Expresivní jednotky budou v rámci našeho výzkumu zkoumány jako celek.

Pro potřeby identifikace expresiv bylo užito Internetové jazykové příručky SSČ, SJČ, případně ASSČ. Expresivní výrazy jsou zde uvedena pod zkratkou „expr.“

4.3.1.1.1 Inherentní expresivita

Inherentní expresivita je obsažena v lexikálním významu nebo je s ním spjata. Vyplývá z hláskové či slovotvorné utvářenosti, či lexikálního významu, z čehož vyplývá dělení na expresivitu hláskovou, slovotvornou a lexikálně sémantickou.¹⁴⁸

Inherentní neboli hlásková expresivita je založena na přítomnosti hlásek a jejich skupin, které jsou pocíťované jako zvukově expresivní, například “*čadit, chlemtat, kňourat*”. Jsou také založené na přítomnosti specifických slabičných

¹⁴⁴ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹⁴⁵ Tamtéž

¹⁴⁶ Jílek a kol. 2016

¹⁴⁷ Zima 1961

¹⁴⁸ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

struktur, které jsou pocíťované rovněž jako zvukově expresivní, například “*třesky plesky, cik cak*”. Jílek rovněž uvádí hláskovou expresivitu u onomatopoií a z nich odvozených lexikálních jednotek, například “*ťuk -> ťukat*”.¹⁴⁹

Slovotvorná expresivita souvisí se slovotvornou utvářeností lexikálních jednotek s odpovídajícími slovotvornými typy. Je vázána na užití formanty. Expresiva se vytváří za užití zdrobňujících přípon. Například “*-iček, -ínek, -ínka, -ičko*”. Dále se vytváří za užití přípon zveličujících. Například “*-isko, -ák, -oun*”. Expresivní jsou i slova označující osoby, vytvořená s negativní (zápornou) předponou, například “*antitalent, necita, nestyda*”. Stejně tak jsou vytvářena obecně české lexikální jednotky derivované za užití zveličující či intenzifikační předpony, například “*arci-, giga-, ultra-*” a zdrobňujících předpon, například “*pidi-*”. Posledním slovotvorným typem expresivních lexikálních jednotek jsou jednotky vytvořené reduplikací, například “*velikanananáský*”.¹⁵⁰

Expresivní jednotky tvořené pomocí expresivních přípon mají většinou hodnotící charakter. Zdrobnělinám přisuzujeme hodnotící charakter kladný a slovům zveličeným (zhrubělým) záporný.¹⁵¹

Lexikálně sémantická expresiva vyjadřující emoce jsou spojována se základním významem pojmenování. Jsou to citoslovce, například “*ach, běda, herdek, hm*”; nebo částice, například “*ať, kéž, no, tak*”.

V rámci plnovýznamových lexikálních jednotek se pak jedná o ty lexémy, u nichž je expresivita i hodnocení (kladné či záporné) obsažené přímo v lexikálním významu, například “*blb, hajat, lump, žrádlo*”.¹⁵²

Dále Jílek uvádí ve své monografii expresivitu zástupných frazeologických pojmenovacích jednotek. O té rozhodujeme na základě konfrontace se synonymním označením téže skutečnosti, případně s odpovídajícím metajazykovým opisem. V případě, že je alespoň jedno synonymní označení k frazeologismu obsahuje

¹⁴⁹ Tamtéž

¹⁵⁰ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹⁵¹ Tamtéž

¹⁵² Tamtéž

expresivní konotaci, je frazém expresivní.¹⁵³ Za příklad uvádí již zmíněné přirovnání „*být jako vosk*“ (viz výše 4.1.1.4.1 Nepřesnost zástupných pojmenování v důsledku významového odstínu).

Z hlediska polysémních jednotek rozlišujeme inherentní a adherentní expresivitu pomocí identifikace konotačního sému expresivity v invariantním významu, případně pomocí následné derivace jednotky za užití expresivních formantů, reduplikace či expresivní tměny hláskové struktury. Jako příklad Jílek uvádí expresivní výraz „*jidášek*“, které má už v invariantním významu expresivní sém, slovtvornou příponu „*-ek*“. Jedná se tedy o expresivitu inherentní. U lexému *kráva* je tomu naopak. V invariantu žádný expresivní lexém není, a tudíž se jedná o adherentní expresivitu.¹⁵⁴

Příklady:

Seznam Zprávy (20.3.): „*Superdebata ukončila slovenskou kampaň. Na poslední chvíli se ozval Babiš*“

iDNES (17.3.): „*Oscarové trapasy, vpád partyzánů do Ruska a zákeřný faul*“

ČT24 (20.3.): „*Oznam termín voleb, zbabělče, tlačí britská opozice na premiéra Sunaka*“

iRozhlas (19.3.): „*„Děda s Mild’áskem“ stanou po letech před soudem. Začíná projednávání korupční kauzy exsoudce Sováka*“

4.3.1.1.2 Adherentní expresivita

U adherentní expresivity je základní význam neexpresivní. Expresivita u něj vzniká významovou změnou slova. Nový výraz s expresivními prvky se dále lexikalizuje.¹⁵⁵

O expresivitě variantního významu se rozhoduje na základě kontextového zapojení lexikální jednotky. Polysémní jednotky mohou mít více variantních

¹⁵³ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹⁵⁴ Tamtéž

¹⁵⁵ Zima 1961

významů s expresivní konotací, však s odlišnými hodnotícími rázy. Kterou z variant měl autor na mysli je pak zřejmé ze samotného kontextového zapojení. Jako příklad negativní hodnotící charakteristiky můžeme uvést variantní významy “*kráva, bačkora*”. Kladnou charakteristiku je možné identifikovat na základě vlastností či charakteristických rysů bytostí, či neživých předmětů, například “*herkules, kočka*”.¹⁵⁶

Adherentně expresivní okazionalismy rozlišujeme na základě nově konstituovaného variantního významu bez markantů inherentní expresivity v invariantu. Expresivní charakter vychází z konfrontace se synonymními pojmenováními, nebo pomocí metajazykového opisu. Souvisí také s potencialností pojmového významu. Jako příklad Jílek uvádí okazionalismus “*odklonit*”, jako označení pro přesun finančních prostředků. Za synonymní alternativy můžeme uvést slova “*zcizil*”, nebo expresivní výraz “*ukradl*”, případně z hlediska metajazykového opisu se jedná o “*zjemňující označení pokusu o finanční podvod*”, čili eufemismus.¹⁵⁷

Příklady:

Seznam Zprávy (16.3.): “*Odhali jsme identitu **pirátů silnic**, kteří řádili v Jičíně a Praze*“

iDNES (13.3.): “*Putinovo **křoví**. Kdo také „kandiduje“ na šéfa Kremlu*“

ČT24 (15.3.): “*Hitler **řval**, za **d'ábla** Hácha považoval Göringa*“

iRozhlas (16.3.): “*Kyjev se ,teroristickými aktivitami‘ snaží ovlivnit volby a ,vyžebrať pomoc Západu, hlásí Kreml*“

4.3.1.1.3 Kontextová expresivita

Podle Jílka se kontextová expresivita využívá za účelem dosažení zvláštního sémantického efektu, kterým je například ironie.¹⁵⁸ Jde podle něj o “úmyslné

¹⁵⁶ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹⁵⁷ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹⁵⁸ Jílek 2005

nenáležitě užití jazykové jednotky v širším smyslu slova v rámci stylové sféry, pro kterou není určená, obvyklá.”¹⁵⁹

Kontextová expresivita je založena na kontrastu užitím výrazových prostředků, neodpovídajících kontextu věcným významem.¹⁶⁰ Více k této kategorii bylo popsáno výše (viz 4.1.2.2 Hodnocení v důsledku nenáležitěho užití lexikální jednotky).

Za expresivní pokládáme všechny lexikální jednotky této kategorie a není tak nutné k určení užití slovníků. Kontextová expresivita vzniká nenáležitým užitím výrazových prostředků, které neodpovídají kontextu svým věcným významem. Její užití je tedy vždy hodnotící.¹⁶¹

Příklady:

Seznam Zprávy (11.3.): „*Politolog z Yaleu popisuje, co po volbách čekat od cara Putina*“

V ostatních zkoumaných denících jsme se s příklady tohoto jevu nesetkali. Příklady jsou uvedeny výše.

4.3.2 VÝRAZOVĚ NÁPADNÉ AKTUALIZAČNÍ JEDNOTKY

4.3.2.1 Lexikum se stylovým příznakem

Mezi prostředky výrazově nápadné řadíme lexikální jednotky, jež obsahují v lexikálním významu konotační stylový sém. Rovněž zde řadíme kongruentně užitě lexikum hovorové, knižní, publicismy a poetismy. Za výrazově nápadné, tudíž z hlediska neutrality za příznakové nepovažujeme termíny, u nichž se jedná o sémanticky spisovná pojmenování, která přesně reflektují realitu a ve zpravodajských sděleních jsou nápomocné naplnění informativní funkce.¹⁶²

¹⁵⁹ Jílek, 2005, s. 25

¹⁶⁰ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹⁶¹ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹⁶² Jílek a kol. 2016

4.3.2.1.1 Lexikum hovorové

K hovorovému lexiku, které je dominantně nespisovné, řadíme prostředky útvarů a poloutvarů národního jazyka. Jedná se o pojmenování územní (dialektismy, spisovné regionalismy, nespisovné regionalismy).¹⁶³ (Více výše v kapitole 4.2.1.5 Lexikum s územním a sociálním příznakem)

V rámci hovorového jazyka mají specifické postavení jednotky původně nespisovné (obecně české), které postupem času zespisovněly, čímž se zařadily mezi prostředky hovorové češtiny, mluvené formě spisovného jazyka. Tyto lexikální prostředky však část uživatelů jazyka (v závislosti na věk, vzdělání, či sociokulturní charakteristiku) vnímá jednotky hovorové češtiny jako nevhodné a výrazově nápadné v neutrálních typech sdělení, kam řadíme i zpravodajství. Příkladem mohou být univerbismy “*dodávka*” (v neutrálním označení “*dodávkový automobil*”), nebo “*obýván*” (v neutrálním označení “*obývací pokoj*”).¹⁶⁴

Pro účely identifikace jednotek hovorového lexika bylo užito internetových jazykových příruček SSČ, SJČ, případně ASSČ. Zde jdou hovorová slova uvedena pod zkratkou “hovor.”

Příklady:

Seznam Zprávy (14.3.): “*Zbraň snů na obzoru. Mohla by sestřelovat drahé rakety za **pakatel***“

iDNES (12.3.): “*Rumunský prezident chce **šéfovat** NATO. Vyzdvihuje význam východní části Aliance*“

ČT24 (13.3.): „*Europoslanci schválili emisní normu Euro 7. **Automobilkám** dá více času připravit se na přísnější pravidla*“

iRozhlas (14.3.): „*Segregace romských dětí je nepřijatelná, přicházíme tím o **talenty**, říká náměstek Nantl*“

¹⁶³ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹⁶⁴ Jílek a kol. 2016

4.3.2.1.2 Vlastní poetismy

Poetismy vznikají jako okazionální pojmenování omezená na užívání v uměleckém stylu¹⁶⁵. Pomáhají autorovi ozvláštnit text a neotřele označit skutečnost užitím jednotky jako například personifikací, synekdochou nebo, prostřednictvím sémanticky kontrastního spojení s dalšími prostředky - oxymóronem. Rovněž je autor může použít pro dosažení sdělného efektu na mimolexikální úrovni v kombinaci s jinými výrazovými prostředky, například pomocí anafory, eufonie, rýmu atd. Poetismy tím, z lexikálně sémantického hlediska, působí jako zřetelně výrazově nápadné.¹⁶⁶

Skupinou poetismů, které mají okazionální charakter jsou poetismy vlastní. Patří, bez ohledu na jejich stáří, k lexiku s časovým příznakem, či k neperspektivním neologismům. Charakteristickým pro tyto jednotky je, že jejich vznik a užívání jsou spojeny s uměleckými osobnostmi a směry.¹⁶⁷ Typická je pro ně také nízká četnost výskytu. Jako příklad Jílek uvádí jednotky “*pábitel*”, nebo “*krasosmutnění*”.¹⁶⁸

Příklady:

V analyzovaných textech jsme nenašli žádnou jednotku vlastních poetismů. Příklady jsou uvedeny výše.

4.3.2.1.3 Knižní lexikum

Do této skupiny patří především slova s časovým příznakem, a sice archaismy (zastarávající a zastaralé) zmíněné výše v rámci aspektu informativnosti (viz 4.2.1.1 Historismy a archaismy). Rovněž ale do této skupiny patří vlastní poetismy, které vešly do širšího užívání, ovšem nezobecněly. To znamená, že ztratily stylový sém poetický, ale dostaly stylový sém knižní.¹⁶⁹ Specifickými knižními pojmenováními jsou exkluzivní pojmenování převzatá z cizích jazyků. Jako příklad můžeme uvést výraz “*de facto*”, nebo “*peripetie*”.¹⁷⁰

¹⁶⁵ Hauser 1986

¹⁶⁶ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹⁶⁷ Hauser 1986

¹⁶⁸ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹⁶⁹ Tamtéž

¹⁷⁰ Tamtéž

Příklady jednotek z knižního lexika jsme uvedli rámci identifikace knižních lexikálních jednotek s potenciálem porušit aspekt informativnosti (4.2.1.3. Knižní lexikum).

4.3.2.1.4 Publicismy

Publicismy vznikají primárně jako aktualizační výrazy, kterými autor sdělení neotřelým způsobem pojmenovává skutečnost. Pokud ovšem vejdou do širšího užívání, jejich četnost výskytu se zvýší a stávají se z nich pojmenování schematizovaná a modelová. V důsledku nadužívání publicismů mohou takové výrazy působit “otřepaně”, jako tzv. “klišé”. V důsledku toho se stávají ve sdělení výrazově nápadnými.¹⁷¹

Chápání pojmu publicismus je podle Jílka široký a nejednotný. “Publicistickým lexikálním jednotkám je přiřazován stylový konotační sém na základě frekvence výskytu v publicistických sděleních. Takto je za publicismy považována řada terminologických jednotek, zejména z oblasti ekonomie, kultury, administrativní, právní, politologické sféry.”¹⁷²

V případě publicistických frazeologismů a fráží je při rozhodování o zařazení do publicistické sféry nutné ověřit kontextové zapojení a rovněž porovnat četnost jejich výskytu v publicistických a nepublicistických textech. Podle Jílka není rovněž možné souhrnně hovořit o frazeologismech. Jedná se také o ne zcela lexikalizované fráze, stabilizovaná víceslovná spojení v různém stupni lexikalizace, které vznikly v publicistické sféře jako okazionální víceslovná pojmenování s jedním frazeologizovaným členem, nebo frazeologizovaná jako celek.¹⁷³

Jako příklad publicismu frazeologizovaného jako celek uvádí Jílek spojení “*rodinné stříbro*”. V prvotním pojmovém významu chápeme “*stříbro*” jako “*předměty ze stříbra*”. Sekundární pojmový význam je pak “*cennost, hmotný či nehmotný majetek vysoké hodnoty, kolektivně vlastněný*”, který je frazeologizovaný

¹⁷¹ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹⁷² Jílek, Bednaříková a kol. 2015, s.92

¹⁷³ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

jako celek.¹⁷⁴ Příkladem frazeologického spojení s jedním frazeologizovaným členem pak může být například spojení “*nosné téma*”, s pojmovým významem “*nejdůležitější téma*”.¹⁷⁵

V případě rozlišení mezi publicismem a terminologickou jednotkou rozhoduje kontext. Pokud je termín užit jako obecné označení v neterminologickém kontextu, jde o prostředek intelektualizace sdělení.¹⁷⁶ U lexikálních jednotek, které jsou přenesením jiné skutečnosti to ovšem neplatí. Například jednotka “*tunelovat*” v terminologickém užití představuje “*práce při stavbě tunelu*”. V neterminologickém užití se jedná o publicismus.¹⁷⁷

Publicismy tedy považujeme za “jednoslovná pojmenování s posunutým, přeneseným významem, jednotky vzniklé na základě slovtvorných obměn formantů, frazeologismy a ne zcela lexikalizované fráze, pro něž je typický výskyt v oblasti publicistické, zatímco v dalších oblastech se nevyskytují, případně je jejich výskyt nižší než v oblasti publicistické.”¹⁷⁸

Jak bylo řečeno výše, nezbytné při identifikaci publicismů je porovnat četnost výskytu v publicistických a ostatních sděleních. Publicismy, které nejsou vnímány jako neotřelé, jsou tedy plně schematizované a lexikalizované, mohou být považována za stylově nápadné z důvodu jejich příslušnosti ke stylové sféře publicistické. Takto je tomu například u již zmíněných klišé.¹⁷⁹

Pro účely identifikace jednoslovných publicismů bylo užito Internetové jazykové příručky SSČ, SJČ, případně ASSČ. Zde jsou publicismy uvedeny pod zkratkou “publ.”

Příklady:

¹⁷⁴ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹⁷⁵ Tamtéž

¹⁷⁶ Tamtéž

¹⁷⁷ Tamtéž

¹⁷⁸ Jílek, Bednaříková 2015, s. 98

¹⁷⁹ Jílek Bednaříková a kol. 2015

Seznam Zprávy (13.3.): „*Mordparta prošetřila smrt aktéra Dozimetru v Dubaji, věří verzi o sebevraždě*“

iDNES (23.3.): “*Úřady přerušit práci nemusí. Biden podepsal výdajový balík na fungování vlády*“

ČT24 (24.3.): “*Volby potvrdily rozdělení slovenské politické scény*“

iRozhlas (13.3.): „*Wilders již nepožaduje post premiéra. Na nátlak koaličních stran po čtyřech měsících ustoupil*“

4.3.2.2 Lexikum s časovým příznakem

Potenciál porušit aspekt neutrality mají podle Jílka archaismy zastarávající a zastaralé, okazionalismy, vlastní neologismy s nízkou četností výskytu a historismy užívané mimo odpovídající kontext.¹⁸⁰

U lexika s časovým příznakem vzniká aktualizační potenciál, a to z důvodu neobvyklosti vyplývající z vědomí časové nenáležitosti ze strany příjemce, a to v případě monosémních jednotek, polysémních variantů, aktualizovaných frazeologismů a nelexikalizovaných frází. Aktualizační potenciál vzniká také na základě nízké frekvence výskytu, v rámci jednotek, které se vymykají běžně užívanému lexiku.¹⁸¹

Příklady:

Příklady lexika s časovým příznakem jsme uvedli výše (viz kapitola 4.2.1 Porušení informativnosti u lexika s časovým příznakem).

4.3.2.3 Výrazově nápadná zástupná pojmenování polysémní a frazeologická

Varianty polysémních jednotek a frazeologismy (společně s idiomy) můžeme považovat na prostředky stylové aktualizace z důvodu jejich nepřímého označování skutečnosti, skrze označení skutečnosti jiné. Mnohdy se snaží působit humorně, nebo

¹⁸⁰ Jílek, Bednaříková a kol. 2015

¹⁸¹ Tamtéž

se snaží upoutat pozornost příjemce, případně dodat sdělení živosti či naléhavosti, což podporuje agitační funkci sdělení. Vzniká u nich potenciál aktivizovat příjemce, motivovat ho k přečtení sdělení.¹⁸² Dle Jílka je potenciální aktivizační efekt těchto prostředků „založen na kontrastu vůči jednotkám standardního vyjadřování ve zpravodajské oblasti, tedy vůči jednotkám přímého označení skutečnosti.“¹⁸³

Aktuální zástupná pojmenování chápeme jako výrazově nápadné vždy, a sice v důsledku novosti (absolutní či relativní) představují neobvyklá označení skutečnosti. Zároveň jsou tato označení, ze strany uživatele jazyka, zřetelně pociťována jako nepřímá, zástupná s přeneseným významem.¹⁸⁴

Pro aktuální polysémní jednotky je charakteristická neustálenost, otevřenost pojmového významu, motivace je naprosto zřetelná. Jako příklad Jílek uvádí pojmenovací jednotku „*odklonit*“, jejíž potenciální pojmový význam je „*zcizit*“, či expresivní „*ukrást*“, případně metajazyková *varianta* „*zemňující opis pokusu o finanční podvod*“. Jako další příklady můžeme uvést pojmenování „*tunelovat*“ ve významu „*finančními machinacemi odčerpávat kapitál*“, či „*šmejdi*“ ve významu „*prodejci využívající nekalé obchodní praktiky*“. Všechny tyto jednotky mají neustálený, otevřený pojmový význam a motivace je zřetelná.¹⁸⁵

Z uzuálních polysémních jednotek jsou výrazově nápadné ty, u nichž není zastřena sémantická motivace vzniku. Pokud u těchto jednotek existují běžně užívané synonymní pojmenování, není motivace zastřena a polysémní jednotka je tak výrazově nápadná. Výrazovou nápadnost také signalizuje, pokud jednotka vykazuje relativní otevřenost. V případě, že k jednotce neexistuje běžně užívané synonymum, může výrazová nápadnost vyplynout z konfrontace opisem označované skutečnosti.¹⁸⁶ Jako příklad Jílek uvádí metaforu „*hlava*“ (ve slovníkovém významu „*věc, tvarem podobající se hlavě: hlava šroubu*“), která výrazově nápadná není. Naproti tomu ve významu „*vedoucí osobnost*“, je výrazově nápadná. Dalšími příklady může být metafora „*běží (motor)*“ se synonymem „*funguje; je*

¹⁸² Jílek Bednařková a kol. 2015

¹⁸³ Jílek Bednařková a kol. 2015, s. 100

¹⁸⁴ Jílek Bednařková a kol. 2015

¹⁸⁵ Tamtéž

¹⁸⁶ Jílek a kol. 2016

nastartovaný“, nebo metonymie „*číst Hrabala“*, s nociónálním opisem „*číst dílo od Hrabala“*.¹⁸⁷

Frazeologismy a idiomy chápeme jejich jednoznačnou výrazovou nápadnost pro jejich charakter víceslovných pojmenování založených na obraznosti.¹⁸⁸ „Nápadnost užití těchto pojmenování spočívá v kontrastu jejich zřetelné obraznosti, nepřesnosti, obecnosti se zpravodajským požadavkem přímého, přesného a konkrétního označení skutečnosti čili ve vědomí nenáležitého užití těchto jednotek ve zpravodajských sděleních, jejich stylové příznakovosti.“¹⁸⁹

Jich výrazová nápadnost je rovněž „zřetelná z konfrontace s přímým neutrálním synonymem či nociónálním opisem.“¹⁹⁰ Příkladem může být frazeologismus „*kočičí hlava“*, jejíž alternativou je metajazykový opis „*dlažební kostka s oblou svrchní stranou“*.¹⁹¹

Idiomy jsou výrazově nápadné ze stejných příčin, jako všechny frazeologismy. Výrazově nápadný je především vzhledem k přítomnosti monokolokabilního prvku. Jako příklad můžeme uvést spojené „*do třetice všeho dobrého“*.¹⁹²

Příklady:

Seznam Zprávy (13.3.): „*Obviněnému od Redla uvolnil soud cestu ke zlatému padáku za 1,6 milionu“*

iDNES (20.3.): „*Ukrajina už **chrlí** vlastní zbraně, vyrobí si 90 procent dronů. Ale naráží na limity“*

ČT24 (11.3.): „***Kreml** zpřísňuje cenzuru a většina Rusů je pro, ukázal průzkum“*

iRozhlas (22.3.): „*Piráti jsou čím dál víc ‚ženskou stranou‘. Jejich **silnou kartou** ale zůstává ministr Lipavský“*

¹⁸⁷ Jílek a kol. 2016

¹⁸⁸ Tamtéž

¹⁸⁹ Jílek Bednařiková a kol. 2015, s. 104

¹⁹⁰ Jílek a kol. 2016, s. 133

¹⁹¹ Jílek a kol. 2016

¹⁹² Tamtéž

5 Seznam prostředků lexikální vrstvy s potenciálem porušit informační kvalitu

Tabulka 1 - Přehled analyzovaných lexikálních jevů

ANALYZOVANÉ LEXIKÁLNÍ PROSTŘEDKY	FAKTOR FAKTIČNOSTI		FAKTOR NESTRANNOSTI	
	Porušení pravdivosti		Porušení informativnosti	Porušení neutrality
Pojmy spojená s obecností obsahu	Kritérium přesnosti vyjádření	X		
Pojmenování neurčitá		X		
Pojmenování zástupná		X		
Pojmenování s chybnou volbou lexikální jednotky		X		
Hodnotící lexikální jednotky	Kritérium absence hodnocení	X		
Hodnocení s přítomností sému intenzity		X		
Hodnocení v důsledku užití nenáležitě jednotky		X		
Hodnotící expresiva		X		
Historismy a archaismy			X	X
Neologismy			X	X
Knižní jednotky			X	X
Terminologické jednotky			X	
Lexikum s územním příznakem			X	
Lexikum se sociálním příznakem			X	
Zkratky, zkrácená a zkratková slova			X	
Internacionalismy			X	

ANALYZOVANÉ LEXIKÁLNÍ PROSTŘEDKY	FAKTOR FAKTIČNOSTI	FAKTOR NESTRANNOSTI	
	Porušení pravdivosti	Porušení informativnosti	Porušení neutrality
Expresivní lexikální jednotky			X
Hovorová slova			X
Vlastní poetismy			X
Publicismy			X
Výrazově nápadné polysémní jednotky a frazeologismy			X

6 Stručná charakteristika zkoumaných online deníků

6.1 Seznam Zprávy

Seznam Zprávy je nejčtenější český komerční online zpravodajský web provozovaný firmou Seznam.cz. Zaměřuje se primárně na zpravodajská sdělení a názorovou žurnalistiku. Seznam Zprávy jsou také předním českým deníkem se zaměřením na autorskou domácí investigativní žurnalistiku, ve velkém množství se tak zde objevují analytické a datové články. Denně nejvíce nasycené rubriky jsou „domácí“ a „svět“, což jsou rubriky, na které jsme se zaměřili v naší práci. Šéfredaktorem zpravodajství je od roku 2019 Jiří Kubík.¹⁹³

6.2 iDNES.cz

iDNES.cz je český komerční online zpravodajský web provozovaný společností MAFRA, a.s. Nabízí velkou škálu obsahu, přičemž hlavním zaměřením jsou zpravodajství z domova, ze zahraničí, ekonomiky či články zaměřené na „krimi“ tematiku.¹⁹⁴ iDNES.cz je internetovým ekvivalentem printového deníku MF DNES. V rámci tohoto online deníku jsme rovněž zkoumali rubriky zpravodajství „domácí“ a „zahraniční“. Šéfredaktorem zpravodajství je Matyáš Kaiser.¹⁹⁵

6.3 ČT24

ČT 24 je nejsledovanějším veřejnoprávním televizním kanálem u nás. Kromě televizního vysílání nabízí také informace v rámci internetového zpravodajského webu ČT24.cz Web kromě přejímání reportáží a sestřihů z pořadů televizního kanálu nabízí i autorskou tvorbu zaměřenou na domácí, světové, ekonomické a kulturní

¹⁹³ Seznam Zprávy [online]. [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/seznam-zpravy-kdo-jsme-a-co-chceme-166787>

¹⁹⁴ iDNES [online]. [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: <https://www.mafra.cz/portfolio.aspx?y=mafra/portfolio-idnes.htm&cat=internet>

¹⁹⁵ Redakce iDNES [online] [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/kontakty-redakce>

zpravodajství. V roce 2011 byl podle průzkumu web zvolen nejdůvěryhodnějším českým zpravodajským online deníkem.¹⁹⁶ Ředitelem divize Zpravodajství a publicistika v rámci České televize je Petr Mrzena.¹⁹⁷ V rámci tohoto online deníku jsme se zaměřili na rubriky „domácí“ a „svět“.

6.4 iROZHLAS.cz

iROZHLAS.cz je český veřejnoprávní zpravodajský server spadající pod veřejnoprávní rozhlasovou stanici Český rozhlas. Server nabízí původní zpravodajství, vlastní kauzy, pravidelné sloupky i inovativní datařské formáty. Klíčovými rubrikami jsou zde domov, svět, ekonomika, sport a kultura.¹⁹⁸ Stejně jako u ostatních třech deníků jsme v naší práci zkoumali rubriky „domov“ a „svět“. Šéfredaktorem zpravodajství je Martin Samek.¹⁹⁹

¹⁹⁶ ČT24 [online] [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/media/web-ct24-je-nejduveryhodnejsi-ukazal-pruzkum-258642>

¹⁹⁷ ČT, Vedení České televize [online] [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/lide/management/vedeni-ceske-televize/>

¹⁹⁸ iRozhlas [online] [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: <https://informace.rozhlas.cz/novy-web-irozhlas.cz-nabizi-spolehlive-a-rychle-zpravodajstvi-se-znackou-ceskeho-7738845> online

¹⁹⁹ iRozhlas, Redakce [online] [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/redakce>

7 Metodika analýzy

V naší analýze jsme se zaměřili na online zpravodajské servery a jejich titulky. Konkrétně jsme zkoumali titulky u každého z deníků v kategorii „domácí“ a „zahraniční“ případně jejich ekvivalentů (ČT24 má tuto kategorii „zahraničí“ pojmenovanou jako „svět“). Zkoumali jsme čtyři vybrané online deníky, a sice dva komerční a dva veřejnoprávní. Deníky jsme zkoumali po dobu čtrnácti dní.

Každý z deníků vyprodukuje za den různé množství textů a za tímto účelem jsme pro každý deník vytvořili hypotetické texty, pomocí kterých jsme byli schopni udělat průměr zkoumaného jevu na jeden vytvořený hypotetický text. Jeden hypotetický text byl složen z pětiset slov a textů bylo vytvořeno šest. Původně jsme pracovali se vzorkem 7 dní, nicméně jsme zjistili, že žádný z deníků nevyprodukuje denně dostatečný počet titulků, aby pokryl pět set slov. Z tohoto důvodu jsme rozšířili vzorek na 14 dní (11.3. – 24.3. 2024), přičemž jsme při výpočtu spojovali u každého deníku paralelně stejné dny z jednoho a druhého týdne (1. pondělí + 2. pondělí; 1. úterý + 2. úterý; atd.). Tento vzorek nám již zajistil dostatečný počet slov, výjimku tvořily víkendy, které byly u každého z deníků textem nasycené nejméně. Spojili jsme proto sobotu a neděli do jednoho počítaného dne. Vzniklo nám tak šest hypotetických textů, se kterými jsme dále pracovali. Obsah do hypotetických textů nebyl selektován a texty byly vybírány náhodně.

Z titulků byly vybírány pouze ty zpravodajské. Některé servery vkládají do zpravodajské rubriky články, patřící do publicistiky, čili názorové žurnalistiky. Z tohoto důvodu jsme tyto typy textů nebrali v potaz. Jednalo se především o analýzy, které mohou obsahovat prvky publicistické. Z tohoto důvodu jsme tento typ textů vyloučili. V rámci serveru idnes.cz jsme nezkoumali texty, které byly označeny jako PREMIUM a byly uzamčeny za platební zdí. Rovněž se u takových textů jednalo o oblast publicistickou, z tohoto důvodu jsme tyto texty vynechali. U serveru ČT24 jsme vynechali ty texty, které byly přejímány z publicistických pořadů, které televize vysílá v rámci denního proudu, např. „Reportéři ČT“, nebo „Interview ČT24“. U všech deníků jsme vynechali titulky s přímou citací jedince, parafráze jsme do analýzy zařadili, nýbrž počítáme s tím, že parafráze jsou výpovědi, kterou autor upravil a jedná se tak o jeho vlastní text. Stávalo se, že stejné články byly publikovány v obou zkoumaných rubrikách. V takovýchto případech jsme text započítali do

analýzy pouze jednou. Všechny ze zkoumaných deníků se během výzkumného vzorku čtrnácti dnů věnovaly stejným nebo podobným tématům, která byla dostatečně rozmanitá.

V rámci analýzy jsme zkoumali lexikální vrstvu jazyka. Pro účely identifikace lexika v analyzovaných textech jsme využívali slovníků, konkrétně Internetové jazykové příručky SSČ, SSJČ a ASSČ, pro určení frazeologismů a idiomů jsme užili SČFI (1.-4. díl).²⁰⁰ Rovněž jsme pro potřeby identifikace četnosti výskytu jednotek v psaných textech užili Českého národního korpusu Syn verze 12. Kromě toho bylo u některých jednotek nutné užití více kritérií určení, jejich přesný mechanismus určení je vymezen v teoretické části.

Výsledky analyzovaných lexikálních kategorií a jevů porušujících zásady informační kvality uvedeme níže v přehledných tabulkách. Uveden bude vždy celkový počet jevů v každém ze zkoumaných médií. Ke každému výsledku bude rovněž vypočítán průměr výskytu jevů na jeden hypotetický text o 500 slovech. Kromě jednotlivých jevů budou v tabulce zaznamenány i absolutní výskyty lexikálních jednotek celých aspektů. Z těchto výsledků bude vypracováno shrnutí a zhodnocení informační kvality v daném aspektu.

²⁰⁰ Čermák 2009

8 Výsledky analyzovaných lexikálních jevů porušující zásady informační kvality

V této části výsledky a průměrné výskyty jednotlivých kategorií graficky znázorníme v tabulkách. Pod každým z jednotlivých aspektů informační kvality uvedeme slovní vyhodnocení.

8.1 Lexikální jednotky porušující aspekt pravdivosti

Tabulka 2 - Pojmy obsahově obecné, zobecnělé a zobecňující

POJMY OBECNÉ, ZOBECNĚLÉ A ZOBECŇUJÍCÍ	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	73	12,1
iDNES	49	8,1
ČT24	46	7,6
iRozhlas	42	7

Tabulka 3 - Pojmenování neurčitá

POJMENOVÁNÍ NEURČITÁ	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	127	21,2
iDNES	124	20,7
ČT24	126	21
iRozhlas	92	15,3

Tabulka 4 - Pojmenování zástupná

POJMENOVÁNÍ ZÁSTUPNÁ	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	14	2,3
iDNES	12	2
ČT24	4	0,6
iRozhlas	10	1,6

Tabulka 5 - Pojmenování s chybnou volbou lexikální jednotky

POJMENOVÁNÍ S CHYBNOU VOLBOU LEXIKÁLNÍ JEDNOTKY	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	0	0
iDNES	0	0
ČT24	0	0
iRozhlas	0	0

Tabulka 6 - Hodnotící lexikální jednotky

HODNOTÍCÍ LEXIKÁLNÍ JEDNOTKY	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	88	14,6
iDNES	101	16,8
ČT24	98	16,3
iRozhlas	96	16

Tabulka 7 - Hodnocení v důsledku přítomnosti sému intenzity

HODNOCENÍ V DŮSLEDKU PŘÍTOMNOSTI SÉMU INTENZITY	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	10	1,6
iDNES	9	1,5
ČT24	9	1,5
iRozhlas	9	1,5

Tabulka 8 - Hodnocení v důsledku užití nenáležitě jednotky

HODNOCENÍ V DŮSLEDKU UŽITÍ NENÁLEŽITĚ JEDNOTKY	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	1	0,2
iDNES	0	0
ČT24	0	0
iRozhlas	0	0

Tabulka 9 - Porušení aspektu pravdivosti

PORUŠENÍ ASPEKTU PRAVDIVOSTI	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	313	52,1
iDNES	295	49,1
ČT24	283	47,2
iRozhlas	249	41,5

Porušení aspektu pravdivosti jsme nejčastěji zaznamenali u serveru Seznam Zprávy. Nejméně pak u veřejnoprávního serveru iRozhlas. U všech zkoumaných deníků jsme zaznamenali značné množství užití pojmenování neurčitých. Nejčastěji se v textech objevovala inherentní neurčitost, konkrétně jednotky neurčitě označující množství, nebo také příslovce užitá v pozici číslovek, například „*stovky, tisíce, asi, jen, několik*“.

V rámci adherentní neurčitosti se velmi často objevovalo schematizované užití činitelských či konatelských podstatných jmen k uvození parafráze, přičemž tato podstatná jména představují pojmenování v individualizující platnosti, například „*V březnu se rapidně oteplí, varují meteorologové.*“ Za zmínku také stojí časté užívání hyperonymních jednotek. Ve všech denících jsme identifikovali velké množství takovýchto označení, například „*Hrad představil; Kyjev viní Moskvu; uvedl Londýn*“ Naopak jsme v textech nezaznamenali nepřesnost v důsledku užití chybné lexikální jednotky a rovněž pouze jeden případ nenáležitého užití jednotky.

Aspekt pravdivosti byl porušován všemi zkoumanými deníky, ze všech aspektů informační kvality, nejvíce. Přestože s lepšími výsledky skončili zástupci médií veřejné služby, musíme podotknout, že se výsledky jednotlivých deníků od sebe mnoho neliší.

8.2 Lexikální jednotky porušující aspekt informativnosti

Tabulka 10 - *Historismy a archaismy 1*

HISTORISMY A ARCHAISMY	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	0	0
iDNES	1	0,1
ČT24	0	0
iRozhlas	1	0,1

Tabulka 11 - *Neologismy*

NEOLOGISMY	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	11	1,8
iDNES	22	3,6
ČT24	20	3,3
iRozhlas	23	3,8

Tabulka 12 - *Knižní výrazy*

KNIŽNÍ VÝRAZY	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	3	0,5
iDNES	9	1,5
ČT24	4	0,6
iRozhlas	5	0,8

Tabulka 13 - *Terminologické jednotky*

TERMINOLOGICKÉ JEDNOTKY	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	4	0,6
iDNES	17	2,8
ČT24	13	2,2
iRozhlas	9	1,5

Tabulka 14 - Regionalismy a dialektismy

REGIONALISMY A DIALEKTISMY	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	0	0
iDNES	0	0
ČT24	0	0
iRozhlas	0	0

Tabulka 15 - Slangismy a argotismy

SLANGISMY A ARGOTISMY	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	2	0,3
iDNES	4	0,7
ČT24	0	0
iRozhlas	3	0,5

Tabulka 16 - Zkratky, zkrácená a zkratková slova

ZKRATKY, ZKRÁCENÁ A ZKRATKOVÁ SLOVA	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	7	1,2
iDNES	4	0,7
ČT24	6	1
iRozhlas	5	0,8

Tabulka 17 - Internacionalismy

INTERNACIONALISMY	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	3	0,5
iDNES	11	1,8
ČT24	6	1
iRozhlas	9	1,5

Tabulka 18 - Porušení aspektu informativnosti

PORUŠENÍ ASPEKTU INFORMATIVNOSTI	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	30	5
iDNES	68	11,3
ČT24	49	8,2
iRozhlas	55	9,2

Porušení aspektu informativnosti jsme zaznamenali u všech zkoumaných deníků, nejvíce pak u serveru iDNES.cz a nejméně u serveru Seznam Zprávy. Překvapil nás rozdíl příznakových jednotek mezi prvním a posledním, který byl dvojnásobný.

Největší výskyt jsme v rámci porušení aspektu informativnosti identifikovali u jednotek neologických, konkrétně slovotvorných derivovaných neologismů a kompozit. Jako další kategorie s větším výskytem jednotek porušujících aspekt informativnosti můžeme uvést termíny a internacionalismy. Naopak jsme nezaznamenali žádný výskyt lexika s územním příznakem a velmi malý výskyt historismů a archaismů. Aspekt pravdivosti byl zaznamenán jako aspekt s nejmenším počtem jednotek porušujících informační kvalitu.

8.3 Lexikální jednotky porušující aspekt neutrality

Tabulka 19 - Expresivní lexikální jednotky

EXPRESIVNÍ LEXIKÁLNÍ JEDNOTKY	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	15	2,5
iDNES	30	5
ČT24	11	1,8
iRozhlas	12	2

Tabulka 20 - Hovorové lexikum

HOVOROVÉ LEXIKUM	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	25	4,2
iDNES	25	4,2
ČT24	5	0,8
iRozhlas	7	1,2

Tabulka 21 - Knižní lexikum

KNIŽNÍ LEXIKUM	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	3	0,5
iDNES	9	1,5
ČT24	4	0,6
iRozhlas	5	0,8

Tabulka 22 - Vlastní poetismy

VLASTNÍ POETISMY	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	0	0
iDNES	0	0
ČT24	0	0
iRozhlas	0	0

Tabulka 23 - Publicismy

PUBLICISMY	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	11	1,8
iDNES	12	2
ČT24	14	2,3
iRozhlas	16	2,7

Tabulka 24 - Archaismy a historismy 2

ARCHAISMY A HISTORISMY	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	0	0
iDNES	1	0,2
ČT24	0	0
iRozhlas	1	0,2

Tabulka 25 - Neologismy 2

NEOLOGISMY	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	11	1,8
iDNES	22	3,6
ČT24	20	3,3
iRozhlas	23	3,8

Tabulka 26 - Výrazově nápadné jednotky polysémní a frazeologické

VÝRAZOVĚ NÁPADNÉ JEDNOTKY POLYSÉMNI A FRAZEOLOGICKÉ	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	19	3,2
iDNES	21	3,5
ČT24	6	1
iRozhlas	17	2,8

Tabulka 27 - Porušení aspektu neutrality

PORUŠENÍ ASPEKTU NEUTRALITY	ABSOLUTNÍ VÝSKYT	PRŮMĚRNÝ VÝSKYT NA HYPOTETICKÝ TEXT
Seznam Zprávy	84	14
iDNES	120	20
ČT24	60	10
iRozhlas	81	13,5

Porušení aspektu neutrality se nejvíce projevilo u serveru iDNES, nejméně pak u serveru ČT24. Kategorie s nejvyšším výskytem příznakových jednotek byly expresivní jednotky, hovorová slova, publicismy a výrazově nápadné jednotky. Z publicismů se nejvíce opakovala lexikální jednotka „kauza“. V rámci expresivních jednotek byla více porušována expresivita adherentní. Kategorie s nejmenším počtem vyzkoumaných příznakových jednotek byly vlastní poetismy, kde jsme nezaznamenali ani jeden výskyt příznakové jednotky.

Nutno poukázat na rozdíl mezi deníkem s největším a nejmenším počtem jednotek porušujících aspekt neutrality. Podobně jako u aspektu informativnosti je rozdíl mezi prvním a posledním dvojnásobný.

Tabulka 28 - Celkový počet jednotek porušujících informační kvalitu

X	Seznam Zprávy	iDNES	ČT24	iRozhlas	Celkem
Pravdivost	313	295	283	249	1 140
Informativnost	30	68	49	55	202
Neutralita	84	120	60	81	345
Celkem	427	483	392	385	X

Závěr

V rámci výzkumu jsme zjistili několik dílčích poznatků. V celkovém součtu všech příznakových jednotek jsme jich nejvíce identifikovali u obou komerčních médií, nejvíce u deníku iDNES. Naopak nejméně jsme jich identifikovali u veřejnoprávního iRozhlasu. Zároveň je ale nutné říci, že rozdíly mezi jednotlivými deníky nebyly výrazné. Přestože veřejnoprávní média dopadla lépe než ta komerční, zásady informační kvality rovněž do jisté míry porušují.

Z výsledků analýzy vyplývá, že největší výskyt lexikálních jednotek zaznamenáváme u aspektu pravdivosti. Všechny zkoumané deníky často užívají jednotek vágních, takových které neoznačují skutečnost přesně, či konkrétně. Nejvíce jednotek porušujících pravdivost jsme zaznamenali u jednotek neurčitých. V mnoha případech jsme zaznamenávali případy intenzifikace množství, či rozsahu, například „*stovky*“; „*asi*“; „*obrovský*“. Tyto jednotky jsme zaznamenali ve velké míře u všech zkoumaných deníků, ať už komerčních, či veřejnoprávních. Z toho vyplývá snaha aktivizovat, zaujmout čtenáře, čili dosáhnout vyšší čtenosti.

Informativnost byla ze všech aspektů porušována nejméně. Přesto jsme však zaznamenali jednotky porušující tento aspekt. Konkrétně jsme v titulcích všech zkoumaných médií zaznamenali větší množství neologických jednotek s nízkou četností výskytu. Užití takových neologismů je příznakové, neboť nemusí být srozumitelné pro čtenáře. Autor se užitím neologismů snaží ozvláštnit či intelektualizovat text, čímž porušuje srozumitelnost.

Neutralitu ve velké míře porušovaly jednotky hovorové a expresivní zaznamenané u všech zkoumaných deníků. V rámci hovorových jednotek se nejčastěji jednalo o jednotky obecné češtiny. Užitím takových jednotek vykazují autoři textů míru neprofesionality. Expresivita se nejčastěji projevovala jako adherentní. Neutralita byla porušována nejvíce u komerčních deníků. Tyto výsledky nám opět ukazují snahu komerčních online deníků zaujmout a jazykově se přiblížit čtenáři, případně jej aktivizovat pomocí expresivních výrazů. Musíme ovšem konstatovat, že ač neutralitu porušují ve větší míře deníky komerční, nejsou na tom veřejnoprávní o moc lépe. Například mezi deníkem Seznam Zprávy a deníkem

iRozhlas jsme zaznamenali rozdíl pouze tří příznakových jednotek (Seznam Zprávy – 84; iRozhlas – 81).

Pokud srovnáme zástupce komerčních a veřejnoprávních médií jako celek, informační kvalitu více porušují ta komerční. Rozdělíme-li výsledná čísla pouze na dílčí aspekty, ve dvou ze tří případů informační kvalitu porušují více komerční média. Konkrétně se jedná o aspekty pravdivosti a neutrality. Jediným aspektem, ve kterém porušují informační kvalitu více média veřejné služby je informativnost.

V rámci zkoumání informační kvality navrhujeme vytvořit podobný výzkum za pomoci jazykové analýzy zaměřené na některou z dalších rovin jazyka za použití stejné metodiky, kterou jsme v naší práci užili. Případně je možné provést analýzu dílčích rovin jazyka v jiném typu média, například rozhlas, televize, nebo tištěné zpravodajství.

Seznam použitých pramenů a literatury

BEČKA, Josef Václav. *Česká stylistika*. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0020-8.

BEČKA, Josef Václav. Slovník synonym a frazeologismů. Online, PDF. Praha: Novinář, 1982. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:95418f00-dfc1-11e2-a0b3-5ef3fc9bb22f>. [cit. 2024-03-12]

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky Komplet*. Praha: Leda, 2009. ISBN 978-80-7335-215-8.

HAUSER, Přemysl. Nauka o slovní zásobě. Online, PDF. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. Dostupné z Kramerius, <https://ndk.cz/uuid/uuid:bcb2e900-38e7-11e4-8c14-5ef3fc9bb22f>. [cit.2024-03-02]

JÍLEK, Viktor. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1246-2.

JÍLEK, Viktor. *Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISBN 978-80-244-2218-3.

JÍLEK, Viktor a BEDNAŘÍKOVÁ, Božena a kol. *Jazykové prostředky s potenciálem porušit normu v oblasti mediálního zpravodajství*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015. ISBN 978-80-244-4896-1.

JÍLEK, Viktor a kol. *Jazyk moderátorů Událostí, hlavního zpravodajského pořadu České televize*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. ISBN 978-80-244-5125-1.

MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2979-4.

OSVALDOVÁ, Barbora a kol. *Zpravodajství v médiích*. Vyd. 3. revid. Praha: Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4612-1.

SRPOVÁ, Hana. *K aktualizaci a automatizaci v současné psané publicistice*. Praha: Ostravská univerzita, 1998. ISBN 80-7042-490-7.

TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-096-8.

WEINGART, Miloš a Bohuslav HAVRÁNEK. Spisovná čeština a jazyková kultura. Online, PDF. V Praze: Melantrich, 1932. Dostupné z Kramerius, <https://ndk.cz/uuid/uuid:10b40a30-2711-11e5-b44d-005056827e51>. [cit.2024-03-12]

ZIMA, Jaroslav. *Expresivita slova v současné češtině*. Praha: Československá akademie věd, 1961.

Internetové zdroje

Český jazykový korpus [online] [cit. 2024-02-22]. Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:uvod>

Češi potvrzují pověst euroskeptiků, z průzkumu Eurobarometru vyplývá, že se o Unii nezajímají. iRozhlas [online] [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/euroskeptici-pruzkum-eurobarometr-evropska-unie-cesi-ceska-republika-cesko_2312061152_elev

Fiala už také zjistil, že nákupy v Německu jsou levnější. Premiér schytl za "Babišistické" video kritiku. Eurozprávy [online] [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://eurozpravy.cz/domaci/fiala-uz-take-zjistil-ze-nakupy-v-nemecku-jsou-levnejsi-premier-schytal-za-babisisticke-video-kritiku.ge5dvbt9>

Hrad představil dva nové Pavlovy mluvčí [online]. [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-pavel-bude-mit-dva-mluvci-40461836>

iDNES Mafra [online]. [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: <https://www.mafra.cz/portfolio.aspx?y=mafra/portfolio-idnes.htm&cat=internet>

Internetová jazyková příručka [online] [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo>

Kdo jsme a co chceme. Seznam Zprávy [online]. [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/seznam-zpravy-kdo-jsme-a-co-chceme-166787>

Nejsilnější na internetu byl loni Seznam, ovládl i zpravodajské weby. Mediaguru [online]. [cit. 2022-06-19]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2023/01/nejsilnejsi-na-internetu-byl-loni-seznam-ovladl-i-zpravodajske-weby/>

Nový web iROZHLAS.cz nabízí spolehlivé a rychlé zpravodajství se značkou Českého rozhlasu iRozhlas [online] [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: <https://informace.rozhlas.cz/novy-web-irozhlas.cz-nabizi-spolehlive-a-rychle-zpravodajstvi-se-znackou-ceskeho-7738845>

Redakce iDNES [online] [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/kontakty-redakce>

Redakce iRozhlas [online] [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/redakce>

Vedení České televize Česká televize [online] [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/lide/management/vedeni-ceske-televize/>

Web ČT24 je nejdůvěryhodnější, ukázal průzkum. ČT24 [online] [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/media/web-ct24-je-nejduveryhodnejsi-ukazal-pruzkum-258642>

Seznam tabulek

Tabulka 1 - <i>Přehled analyzovaných lexikálních jevů</i>	63
Tabulka 2 - <i>Pojmy obsahově obecné, zobecnělé a zobecňující</i>	69
Tabulka 3 - <i>Pojmenování neurčitá</i>	69
Tabulka 4 - <i>Pojmenování zástupná</i>	69
Tabulka 5 - <i>Pojmenování s chybnou volbou lexikální jednotky</i>	70
Tabulka 6 - <i>Hodnotící lexikální jednotky</i>	70
Tabulka 7 - <i>Hodnocení v důsledku přítomnosti sému intenzity</i>	70
Tabulka 8 - <i>Hodnocení v důsledku užití nenáležité jednotky</i>	70
Tabulka 9 - <i>Porušení aspektu pravdivosti</i>	71
Tabulka 10 - <i>Historismy a archaismy 1</i>	72
Tabulka 11 - <i>Neologismy</i>	72
Tabulka 12 - <i>Knižní výrazy</i>	72
Tabulka 13 - <i>Terminologické jednotky</i>	72
Tabulka 14 - <i>Regionalismy a dialektismy</i>	73
Tabulka 15 - <i>Slangismy a argotismy</i>	73
Tabulka 16 - <i>Zkratky, zkrácená a zkratková slova</i>	73
Tabulka 17 - <i>Internacionalismy</i>	73
Tabulka 18 - <i>Porušení aspektu informativnosti</i>	74
Tabulka 19 - <i>Expresivní lexikální jednotky</i>	74
Tabulka 20 - <i>Hovorové lexikum</i>	75
Tabulka 21 - <i>Knižní lexikum</i>	75
Tabulka 22 - <i>Vlastní poetismy</i>	75
Tabulka 23 - <i>Publicismy</i>	75
Tabulka 24 - <i>Archaismy a historismy 2</i>	76
Tabulka 25 - <i>Neologismy 2</i>	76
Tabulka 26 - <i>Výrazově nápadné jednotky polysémní a frazeologické</i>	76
Tabulka 27 - <i>Porušení aspektu neutrality</i>	76
Tabulka 28 - <i>Celkový počet jednotek porušujících informační kvalitu</i>	77

Seznam obrázků

Schéma č. 1 - <i>Kritéria objektivity podle Jörgena Westerståhla</i>	15
--	----

Seznam zkratk

ASSČ	Akademický slovník současné češtiny
SČFI	Slovník české frazeologie a idiomatiky
SSČ	Slovník spisovné češtiny
SSJČ	Slovník spisovného jazyka českého